

Jaakko Aho, Miika Rusila ja Totti Ylä-Autio

Musiikki välineenä lasten sosiaalisten taitojen kehittämisessä

Opinnäytetyö

Kevät 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Jaakko Aho, Miika, Rusila ja Totti Ylä-Autio

Työn nimi: Musiikki välineenä lasten sosiaalisten taitojen kehittämisessä

Ohjaaja: Virpi Nikkola

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 64

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tavoitteena oli toiminnallisen työn avulla tutkia, voidaanko musiikkia hyödyntää sosiaalisten taitojen edistäjänä varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla. Haluamme tutkimuksellamme tuoda myös esille musiikin merkitystä lasten kielellisen kehityksen kannalta. Nämä tutkimusaiheet nivoutuvat vahvasti yhteen.

Teoriaosuudessa olemme tuoneet työmme kannalta oleellisia käsitteitä esille, joita ovat muun muassa: vuorovaikutustaidot lapsuudessa, sosiaaliset taidot ja niiden kehittyminen lapsella, varhaiskasvatus sekä musiikkikasvatus.

Työmme tutkimusosuus on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Pidimme kolme musiikkileikkiä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevassa päiväkodissa. Näiltä kerroilta keräsimme tutkimusaineiston videokuvaamalla sekä havainnoimalla tuokioita. Ryhmän lapset olivat iältään 3-5-vuotiaita.

Havainnoistamme kävi ilmi, että musiikilla oli positiivinen vaikutus lasten kielelliseen kehitykseen. Havaitimme myös, että rytmiharjoitusten avulla lasten oli helpompi ilmaista itseään. Myös yhteenkuuluvuuden tunne parantui ryhmän sisällä musiikkilaululeikkien myötä. Havaitimme, että musiikki tuotti iloa lapsissa ja myös tuokioiden pitäjissä. Positiiviset musiikilliset kokemukset vahvistavat musiikista saatua iloa, luoden onnistumisen tunteita.

Avainsanat: varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, vuorovaikutustaidot, sosiaaliset taidot, kielenkehitys.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Jaakko Aho, Miika Rusila ja Totti Ylä-Autio

Title of thesis: Music as a tool for developing children's social skills in early childhood education.

Supervisor(s): Virpi Nikkola

Year: 2020

Number of pages: 64

Number of appendices: 1

The aim of our thesis was to investigate, through functional research, whether music can be used as a promoter of social skills in early childhood education. Our research also aims to highlight the importance of music for children's linguistic development. These two research topics are strongly linked together.

In the theoretical part, we have highlighted concepts relevant to our work, including: interaction skills in childhood, social skills and their development in the child, early childhood education and music education.

The research part of our work has been done as a functional research. We performed three musical play sessions in a kindergarten in Southern Ostrobothnia. From these sessions, we collected the research material by video shooting and observing the sessions. The children in the group were 3-5 years old.

Our findings showed that music had a positive impact on children's linguistic development. We also found that rhythm exercises made it easier for children to express themselves. The sense of togetherness within the group also improved with the singing of the songs. We found that the music was fun for the children and also for the session holders. Positive musical experiences reinforce the joy of music, creating feelings of success.

Keywords: early childhood education, music education, interaction skills, social skills, language development.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET.....	7
2.1 Opinnäytetyömme tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
2.2 Aiheen rajaus ja tausta.....	8
3 VUOROVAIKUTUSTAITOJEN KEHITYMINEN.....	10
3.1 Vuorovaikutustaidot.....	12
3.2 Vuorovaikutustaidot ryhmässä.....	13
3.3 Vuorovaikutuksen rooli kasvatuksessa.....	14
4 SOSIAALISTEN TAITOJEN KEHITYMINEN.....	16
4.1 3-5-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys.....	17
4.1.1 3-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys.....	17
4.1.2 4-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys.....	18
4.1.3 5-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys.....	18
4.2 Sosiaaliset taidot.....	19
4.3 Temperamentti.....	20
4.4 Sosiaalisuus.....	22
4.5 Sosialisatio.....	23
5 VARHAISKASVATUS.....	25
5.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	26
5.2 Musiikin rooli varhaiskasvatuksessa.....	26
6 MUSIIKKIKASVATUS.....	28
6.1 Musiikin merkitys lapsen kehitykseen.....	29
6.2 Musiikin vaikutus lapsiin.....	30
6.3 Kielen kehitys musiikin avulla varhaiskasvatuksessa.....	32
7 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	34
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	34
7.2 Laadullinen tutkimus.....	35

7.3 Havainnointi	36
7.4 Videointi	37
7.5 Aineiston analyysi	37
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	39
9 MUSIIKKITUOKIOIDEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	41
9.1 Opinnäytetyön toteuttamisen vaiheet	41
9.2 Musiikkituokioiden suunnittelu	42
9.3 Musiikkituokioiden toteutus	43
9.3.1 Ensimmäinen musiikkituokio	44
9.3.2 Toinen musiikkituokio	45
9.3.3 Kolmas musiikkituokio	46
10 TUTKIMUKSEN TULOKSET	48
10.1 Ensimmäisen musiikkituokion tulokset	48
10.2 Toisen musiikkituokion tulokset	50
10.3 Kolmannen musiikkituokion tulokset	51
11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	53
LÄHTEET	58
LIITTEET	63

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on musiikin merkitys lasten välisen vuorovaikutuksen edistäjänä päiväkodissa. Idea lähti siitä, että haluamme tutkia lasten välistä vuorovaikutusta ja sen kehittymistä erilaisten musiikillisten menetelmien avulla esimerkiksi laulun, soiton ja leikkien kautta. Haluamme opinnäytetyömme avulla tuoda tietoa vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä päiväkodissa. Tässä opinnäytetyössä tutkimme, kuinka varhaiskasvatuksen opettaja voi musiikin avulla vaikuttaa lasten välisen vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksiin.

Opinnäytetyömme on sosiaalialan kannalta tärkeä, sillä varhaiskasvatuksessa työskennellessä vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen kanssa ollaan tekemisissä päivittäin. Vuorovaikutukselliset taidot ovat ihmisten elämässä mukana koko elämän, joten niihin on tärkeää kiinnittää huomiota jo varhaisessa vaiheessa. Ajatellaan, että vuorovaikutussuhteiden luominen on elämässä ja tulevaisuudessa tärkeää, ja niitä tulee jokainen ihminen tarvitsemaan elämänsä aikana. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat lasten arjessa vahvasti mukana, joten heidän vaikutuksensa lasten vuorovaikutuksen kehittymiseen on merkityksellistä. Uskomme, että musiikilla on merkitystä lasten varhaisten sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutussuhteiden luomisen kannalta. Täten valitsimme opinnäytetyömme pääteemaksi musiikin, jonka ympärille aloimme rakentamaa opinnäytetyömme runkoa.

Haluamme tutkimuksellamme selvittää, käydäänkö varhaiskasvatusympäristössä riittävästi keskustelua vuorovaikutuksen tärkeydestä lapsen kasvamisessa ja oppimisessa. Haluaisimme kehittää mahdollisesti uusia työkaluja vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja kehittämiseen varhaiskasvatuksessa musiikin avulla. Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi apua varhaiskasvatuksen maailmaan erityisesti kehittämään lasten välistä vuorovaikutusta ja huomaamaan vuorovaikutuksen merkittävyyden ja sen eri elementit. Tulemme tutkimuksessamme käyttämään musiikkia välineenä aihetta selvittäessämme.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme taustalla on kiinnostuksemme varhaiskasvatuksesta sekä musiikin käyttämisestä työkaluna vuorovaikutustilanteissa varhaiskasvatuksessa. Aihetta on tutkittu melko vähän, minkä takia uskomme, että tutkimuksemme on tarpeellinen. Tässä kappaleessa tuomme esiin tavoitteemme opinnäytetyöllemme, tutkimuskysymyksemme, aiheemme rajauksen ja taustan.

2.1 Opinnäytetyömme tavoite ja tutkimuskysymykset

Tavoitteena opinnäytetyöllämme on tuoda uusia näkökulmia ja työkaluja varhaiskasvatuksen työkentille. Haluamme tuoda työpaikoille tietoa vuorovaikutuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa siitä, millainen rooli musiikilla on. Lisäksi haluamme selvittää millainen rooli varhaiskasvatuksen opettajalla on lasten välisten vuorovaikutussuhteiden kehittäjänä ja miten ammattilainen voi tukea lasta tämän kehitysvaiheen aikana. Tavoitteenamme on myös löytää itsellemme tapoja hyödyntää musiikillista osaamista tulevaisuuden työkentillä.

Toivomme, että tutkimuksemme avulla varhaiskasvatuksen ammattilaiset voisivat saada uusia ideoita ja näkökulmia omaan työhönsä. Tutkimuksellamme voimme löytää hyviä työtapoja edistää lasten vuorovaikutussuhteita musiikillisten menetelmien avulla, ja näin ollen niistä voidaan ammentaa uusia toimivia keinoja vuorovaikutussuhteiden tukemiseen. Lisäksi tutkimme, kuinka esimerkiksi ujut ja vetäytyvät lapset eivät kokisi oloaan ulkopuolisiksi, tai kuinka heitä voisi esimerkiksi kannustaa toteuttamaan itseään turvallisesti. Tutkimuksemme avulla voidaan myös toivon mukaan tuoda uusia näkökulmia ja kehitysideoita päiväkotimaailmaan sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten musiikkia voidaan käyttää apuna lasten sosiaalisten taitojen edistäjänä varhaiskasvatuksessa?

2. Miten musiikkilaululeikkien avulla voidaan tukea lasten kielellistä kehitystä varhaiskasvatuksessa?

Valitsimme nämä tutkimuskysymykset opinnäytetyöllemme, koska ne ovat erittäin tärkeitä meidän aiheemme kannalta. Tutkimuskysymyksemme ovat selkeät ja keskenään tarpeeksi erilaiset, saadaksemme erilaisia näkökulmia mukaan tutkimukseemme. Tutkimuskysymyksemme ovat aiheen kannalta oleelliset ja niiden avulla pystymme toteuttamaan aiheen rajausta vaivattomasti. Ensimmäisellä kysymyksellä selvitämme, miten musiikkia voitaisiin mahdollisesti hyödyntää varhaiskasvatuksessa ja onko musiikista hyötyä lasten sosiaalisten taitojen edistäjänä. Toisella kysymyksellä selvitämme, onko musiikkilaululeikeillä mahdollista tukea varhaiskasvatusikäisten lasten kielellistä kehitystä hyödyntämällä muun muassa laulua ja riittelyä.

2.2 Aiheen rajaus ja tausta

Olemme rajanneet opinnäytetyömme käsittelemään musiikin merkitystä lasten välisen vuorovaikutuksen edistäjänä päiväkodissa. Halusimme tutkia vuorovaikutusta musiikin näkökulmasta, oman kiinnostuksen kohteemme vuoksi. Uskomme, että tämän rajauksen avulla voimme itse tulevana ammattilaisina saada työstä itsellemme mahdollisimman suuren hyödyn. Aiheemme taustalla on kaikkien kolmen kiinnostus käyttää musiikillisia keinoja hyödyksi työssään.

Teoriaosuudessa käsittelemme lasten sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja sekä varhaiskasvatusta ja musiikkikasvatusta. Rajasimme teoriaosuuden näihin aiheisiin, sillä mielestämme tällä rajauksella aihe nitoutui parhaiten tutkimusosuuden kanssa yhteen. Teoriaosuutemme käsittelee mielestämme aiheita tarpeeksi laajasti, mutta kuitenkin yksityiskohdat huomioiden.

Rajasimme ammattiryhmäksi varhaiskasvatuksen opettajat ja muut päiväkodissa lasten kanssa työskentelevät. Haluamme tutkia sitä ammattiryhmää, johon itse valmistumme, jotta pystyisimme samaistumaan tutkimuksen aiheeseen mahdollisimman hyvin. Rajasimme lapsien ikäryhmäksi 3-5-vuotiaat, sillä saimme mahdollisuuden toteuttaa toiminnallisen osuutemme tämän ikäisillä lapsilla. Aiheen selkeyden

kannalta mielestämme oli hyvä pysyä tässä ikäryhmässä myös teoriaosuudessa. Opinnäytetyöstä olisi tullut myös teoriaosuudeltaan liian laaja, mikäli olisimme laajentaneet ikäryhmää. Opinnäytetyössämme esiin tulleita toimintatapoja ja tuloksia voi varmasti hyödyntää myös esimerkiksi koulumaailmassa, mutta tämän tutkimuksen kannalta oli selkein käsitellä nuorempaa ikäryhmää.

3 VUOROVAIKUTUSTAITOT LAPSUUDESSA

Vuorovaikutustaitojen kehitykselle on olemassa useita eri teorioita. Christina Sammivalli esittelee teoksessaan Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys (2005, 21) Bowlbyn (1979) kiintymyssuhdeteorian sekä Harrisin (1995, 2000) näkökulman asiasta. Bowlbyn (1979) mukaan lapsen kaiken sosiaalisuuden ja persoonallisuuden kehityksen pohjana on vanhemman ja lapsen suhde. Harris (1995, 2000) puolestaan on sitä mieltä, että vanhempien rooli on pieni lasten vuorovaikutustaitojen kehittymisessä. Lasten vuorovaikutussuhteiden kehittymisessä on hänen mielestään suuressa osassa vertaissuhteet. Harris (1995, 2000) korostaa myös sitä, että lapset oppivat erilaisia käyttäytymismalleja, esimerkiksi kotona ja kodin ulkopuolella toimimiseen.

Lehtinen ym. (2016, 241) toteavat, että vuorovaikutus on sosiaalista toimintaa, joka liittyy tiettyyn aikaan ja paikkaan, jossa vaikuttavat yksilöt ja ryhmät. Lähtökohtaisesti vuorovaikutustaitoja pidetään synnynnäisinä. Kärjistettynä ajatellaan, että niitä joko on tai ei ole. Kuitenkin vuorovaikutustaitoja on mahdollista harjoittaa ja oppia koko elämän. Vuorovaikutuksella on monia tärkeitä tehtäviä, kuten edistää oppimista, tukea yksilön identiteettiä ja parantaa ryhmädynamiikkaa. Vuorovaikutustaidot ovat myös tärkeässä roolissa ihmissuhteita rakennettaessa. Lapsen varhaiset kokemukset vaikuttavat myöhempisiin suhteisiin ja vuorovaikutustilanteisiin.

Vuorovaikutustaidot alkavat kehittyä jo hyvin varhaisessa vaiheessa, jopa ennen syntymää, sillä lapsi reagoi äidin ympärillä kuuluviin ääniin (Lehtinen ym. 2016, 241). Launosen (2007, 9) mukaan varhaiset vuorovaikutustaidot eivät häviä ihmisen kehittyessä kielellisesti, vaan muodostavat olennaisen perustan ihmisen vuorovaikutukselle. Aikuisellakin iällä ihminen käyttää varhaisessa vaiheessa opittuja vuorovaikutustaitoja, esimerkiksi kohdatessaan jotain yllättävää, hän ”jää suu auki”.

Ahonen (2004, 143) toteaa, että niin puheella kuin musiikillakin on tärkeä rooli aikuisen ja vauvan vuorovaikutussuhteen kehittymisen kannalta. Lehtinen ym. (2016, 242) jatkaa, että turvallinen kiintymyssuhde on avainasemassa lapsen vuorovaikutustaitojen normaalille ja luonnolliselle kehitykselle. Hiljalleen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja laajenevat myös kodin ulkopuolelle. Mukaan tulevat ystävät, sukulaiset ja muut läheiset sekä päiväkotia ja koulu. Sosiaalisuutta pidetään synnynnäisenä

temperamenttiirteenä, kun taas vuorovaikutusmallien avulla opitaan sosiaalisia taitoja. Launonen (2007, 11) toteaa lapsen tärkeimmän varhaisen vuorovaikutussuhteen olevan päivittäinen sosiaalinen lähiympäristö, eli tavallisimmin läheisiä ja perhettä. Myöhemmin mukaan tulevat myös muut vuorovaikutussuhteet, kuten päivähoitopaikka, koulu ja ystäväpiiri.

Vuorovaikutustaidot ja valmius liittyä ryhmiin ovat lapsen sosiaalista kehittymistä. Lasten välisen sosiaalisen kanssakäymisen alkaminen vaatii lapselta herkkyyttä yhteistyö aloitteille, niin niihin vastaamalla, kuin niitä antamalla toisille. Näiden avulla lapsi alkaa rakentamaan esimerkiksi ystävyysuhteita. Sosiaalisia taitoja on kuitenkin vaikea irrottaa erilleen muista lapsen kehityksen osa-alueista. Persoonallisuuden kehitys, ajattelutaidot tai tunne-elämän kehitys kulkevat rinnakkain, kun muodostetaan uusia vuorovaikutussuhteita ja ollaan sosiaalisissa tilanteissa. Pienen vauvan kehitys yhteisönsä jäseneksi voidaan ymmärtää kahden asian kautta. Nämä ovat lapsen kulttuuriympäristön vaikutus ja valmius sosiaaliin suhteisiin jo syntymästä saakka. Ympäristö muokkaakin lapsen arvoja, sekä toimintatapoja ja tällä tavalla lapsesta tulee oman kulttuuriympäristönsä toimiva jäsen. Lapsen sosiaalinen valmius perustuu paljolti siihen, mitä läheiset ihmiset pitävät tärkeinä ja mitä lapsi havaitsee ympäristössään. Tärkeä osa lapsen sosiaalisia taitoja on oppia tunnistamaan toisten nonverbaalia viestintää ja oppia tekemään niiden avulla oikeita päätelmiä toisten lasten tunteista. (Kronqvist ja Pulkkinen 2007, 116–118.)

Lapsen vuorovaikutukseen kuuluu myös ikävien tunteiden kohtaaminen ja käsitteleminen. Pettymyksen tunteita joutuvat kaikki jossain vaiheessa kokemaan. Lapsilla pettymyksen tunne saattaa purkautua hyvinkin eri tavoin. Toisilla se saattaa ilmentyä suuttumuksena, toisilla vetäytymisenä ja joillakin esimerkiksi muiden kiusaamisena. Pettymyksen sietämistä on tärkeää alkaa opetella jo lapsuusaikana. Kehitysvaiheet kuitenkin etenevät lapsilla eri tavoin ja eri tahtiin. Jokainen lapsi on yksilö ja toisille pettymysten sietäminen saattaa olla haastavampaa kuin toisille. Lasten kanssa on syytä keskustella pettymyksistä etukäteen ja myös niiden jälkeen. Näin lapsen on helpompi muuttaa ja ymmärtää käytöstään ja hyväksyä pettymyksen tunteet. Tilanteista kannattaa puhua myös hyvin menneiden tilanteiden jälkeen, eikä

ainoastaan silloin, kun lapsi kokee pettymyksen tai vihan tunteita. Pettymysten sieittäminen ja niiden käsitteleminen ovat tärkeitä osa-alueita vuorovaikutuksessa. (Cantell 2010, 14–16).

3.1 Vuorovaikutustaidot

Väestöliiton 2019 mukaan vuorovaikutus on ihmisten välistä molemminpuolista viestintää. Vuorovaikutus kattaa kaiken sen, mitä muiden ihmisten välillä käymme. Vuorovaikutus pitää sisällään sanallista viestintää, puhetta, puheilmaisua sekä non-verbaalia viestintää. Vuorovaikutukseen luetaan yleensä mukaan myös katseet ja äännähdykset. Myös internetin kautta tapahtuva kirjallinen viestintä, emoji ja lyhenneet ovat osa vuorovaikutusta. Puhetta pidetään yleisesti yhtenä tärkeimmistä kommunikaation muodoista. Sanallisen viestinnän lisäksi puheeseen liittyy vahvasti äänenpaino, ilmeet, eleet, tunnetilat ja katseet. Nämä edellä mainitut asiat luovat sanallisella vuorovaikutukselle syvyyttä ja sisältöä. Jos esimerkiksi puheentuottamisessa on haasteita, kirjoittaminen on myös hyvä viestinnän muoto. Vuorovaikutuksen avulla saadaan selville toisten ihmisten ajatuksia ja selvitetään viestinnän ydintä. Pelkän olettamisen kautta on mahdollista päätyä isoon väärinkäsitykseen. Omien toiveiden tuominen esille on ihmissuhteissa tärkeää ja tämä korostuu esimerkiksi lähimmissä ihmissuhteissa, kuten seurustelu-, perhe- ja ystäväsuhteissa. Jotta itsensä ilmaisu onnistuisi täytyy omata taito kuunnella ja kuulla toista ihmistä.

Launosen (2007, 7) mukaan normaalisti kehittyvät lapset omaksuvat vuorovaikutustaitonsa miltei itsestään. Lapsilla on kuitenkin suuria eroja viestinnän, kielen ja puheen kehittämisessä. Kaikki lapset kehittyvät yksilöllisesti, myös vuorovaikutustaitojensa osalta. Suurin osa lapsista alkaa ymmärtää puhetta, joka liittyy tuttuihin tilanteisiin, jo alle vuoden ikäisenä. Vuoden ikäisenä lapsi yleensä sanoo ensimmäiset sanansa ja puolentoista, kahden vuoden ikäisenä osaa yhdistää sanoja. Lapsi tarvitsee vuorovaikutustilanteista positiivista kokemusta, ennen kuin alkaa viestiä omaaloitteisesti ja aktiivisesti itse.

Oman itsensä kanssa käyty vuorovaikutus voidaan laskea tärkeimmäksi vuorovaikutukseksi, joka samalla luo perustaa muille vuorovaikutustaidoille. Ihminen tarvitsee omaa keskustelua itsensä ja omien eri persoonallisuuden piirteidensä kanssa.

Näitä persoonallisuuden eri piirteitä ovat esimerkiksi tunteet, tarpeet, omat ominaisuudet ja ajatukset, mielipiteet, arvot, sekä moraalit. Ihminen käy keskustelua myös omien negatiivisten tunteiden, kuten traumojen ja muiden vaikeiden asioiden kanssa. (Aalto 2002, 7.) Launosen (2007, 10) mukaan voidaan sanoa, että lapsen olevan vuorovaikutuksessa jo omien sisäisten toimintojensa kanssa. Sisäiset toiminnot saavat lapsen tuntemaan fyysisiä tarpeita, kuten esimerkiksi nälkää, janoa ja kipua, sekä vastaavasti tunteita näiden tarpeiden täytyttyä.

3.2 Vuorovaikutustaidot ryhmässä

Ryhmässä jäsenten välistä keskinäistä vuorovaikutusta kutsutaan ryhmäkommunikaatioksi. Vuorovaikutus ryhmässä syntyy ryhmän jäsenten viestinnästä ja heidän tyyleistään toimia sosiaalisessa tilanteessa. Tämän takia ryhmien vuorovaikutuksen määrä ja laatu eroavat toisistaan. Ryhmä sisältää yleensä vuorovaikutustaidoiltaan eritasoisia yksilöitä. Jotkut saattavat ottaa ryhmän dominoinnin ja hallitsemisen rooliksi. Tällöin persoonaltaan rauhallisemmat ja hiljaisemmat yksilöt voivat kokea jäävänsä ulkopuolelle.

Jyväskylän yliopiston (2002) mukaan ilman ryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta ei ole ryhmää. Vuorovaikutus pitää ryhmän toiminnassa ja myös ylläpitää sitä, myös aiemmat ryhmätilanteissa opitut taidot vahvistavat ja helpottavat tulevia ryhmätilanteita.

Ojalan ja Uutelan (1993, 87) mukaan sosiaalipsykologisesta näkökulmasta tarkasteltuna ryhmä koostuu yksilöistä, jossa tiedostetaan oma ja muiden ryhmäläisten jäsenyys. Ojala ja Uutela (1993, 87) jatkavat, että ryhmässä jäsenet pyrkivät yhteiseen päämäärään ja ovat välittömässä vuorovaikutuksessa toisten ryhmäläisten kanssa. Kaikki ryhmässä tapahtuvat asiat vaikuttavat jokaiseen ryhmäläiseen ja ryhmäläisten odotetaan käyttäytyvän ryhmän sisäisten normien mukaisesti. Ojala ja Uutela (1993, 87) jatkavat, että ihmisten väliseen kanssakäymiseen ryhmässä vaikuttavat osatekijät, kuten tunteet, sanallinen ja sanaton kommunikaatio, toiminta ja ajattelu.

3.3 Vuorovaikutuksen rooli kasvatuksessa

Kasvatusta on mahdollista tulkita ja ymmärtää monin eri tavoin. Eräs tapa hahmottaa kasvatusta on ajatella se vuorovaikutuksena aikuisten ja lasten välillä. Kasvatuksen vuorovaikutuksellisuutta on kuitenkin hyvä tarkastella moninaisemmin. Kasvatuksessa on kyse monista erilaisista vuorovaikutuksen tasoista. Näitä ovat esimerkiksi yksilöiden, ryhmien ja kulttuurin sisällä tapahtuva vuorovaikutus. Näiden lisäksi kasvatusinstituutioiden, eri sukupolvien, kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, vanhempien ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus, sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus kuuluvat tähän merkittävästi. (Karila ym. 2006, 7.) Launosen (2007, 8) mukaan on tärkeää, että lapsen kanssa puhutaan yhteistä kieltä, eli käytetään sellaista vuorovaikutuksen keinoa, jota molemmat osapuolet osaavat käyttää ja ymmärtävät.

Kasvatus on kuitenkin pohjimmaltaan kulttuurinen ilmiö. Eri aikoina ja eri kulttuureissa kasvatus ja vuorovaikutus ilmenevät luonnollisesti eri lailla ja se ymmärretään eri tavalla. Myös kasvatusinstituutioihin rakentuu sisäisiä niin sanotusti omia kulttuureita, jotka säätelevät niin sosiaalisesti kuin fyysisestikin siellä tapahtuvaa vuorovaikutusta. (Karila ym. 2006, 8.) Launosen (2007, 10–11) mukaan lapsen kehityksessä ympäristötekijöillä on suuri merkitys. Lapsen välittömät ja välilliset ympäristöt ovat laajempien yhteisöjen osia, jolloin yhteiskunnan arvot ja mallit vaikuttavat vuorovaikutukseen myös suurelta osalta. Kulttuureissa on suuria eroja, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen. Eri kulttuurista tulevien lasten vuorovaikutuksellinen kasvatus voi olla hyvinkin erilaisia keskenään. Lapsen kasvuympäristöön vaikuttavat merkittävästi myös esimerkiksi vanhempien työpaikka ja yhteiskunnallinen asema.

Talvio ja Klemola (2017, 142.) kirjoittavat, että on tutkittu runsaasti sitä, kuinka lasten vuorovaikutustaitojen voidaan vahvistaa. Tietyt tekijät kotona ja päivähoidossa ovat merkittävässä asemassa siinä, kuinka lapsi omaa sosiaalisen vuorovaikutuksen keinoja. Launosen (2007, 8) mukaan lapsen tärkeimmät varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta lähtevät siitä, että vanhemmat ja muut lapsesta huolehtivat tahtot virittävät lasta vuorovaikutukseen. Lasta tulkitaan jo pienistä eleistä. Lapsen varhaisia ilmeitä ja eleitä ylitulkitaan, jolloin pienestä lapsesta tulee kokemuksen mukaan aktiivinen keskustelija. Näin tuetaan lapsen roolia vuorovaikutuksessa. Lapsi

selviytyy aikuisten tuella vuorovaikutustilanteista. Onnistumisien kautta lapsi oppii vähitellen hallitsemaan omia vuorovaikutustoimintojaan.

Launonen (2007, 18-19) kuvaa teoksessaan kiinnittymiskäytäntöä lapsen ja vanhemman välillä. Kiinnittymiskäytännöllä tarkoitetaan sitä, että ihminen tuntiessaan itsensä epävarmaksi tai pelokkaaksi hän hakeutuu turvaan sellaisen ihmisen luo, jonka tuntee itseään kyvykkäämmäksi. Lapsen kohdalla tämä tarkoittaa usein hakeutumista vanhempansa luo. Jos vanhempi vastaa lapsen kiinnittymiskäytäntöön johdonmukaisesti, lapsi voi luottaa saavansa apua tarvittaessa. Jos vanhempi vastaa tarpeeseen epäjohdonmukaisesti, kiintymyssuhteesta tulee epävarmempi tai välttelevä. Kiinnittymisteorian mukaan varhaiset kiintymyssuhteet luovat lapsen minäkuvan perustan. Kuitenkin lapsen kehitykseen vaikuttavat ratkaisevammin oma temperamentti sekä myöhemmät ihmissuhteet sekä vuorovaikutuskokemukset.

4 SOSIAALISTEN TAITOJEN KEHITTYMINEN

Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen alkaa jo varhain lapsuudessa. Perusta taidoille syntyy lapsen varhaisista kokemuksista. Sosiaaliset taidot ovat opittuja ja lapsi saakin sosiaalisten taitojen oppimiskokemuksia myös sellaisista tapahtumista, joihin aikuinen ei välttämättä kiinnitä mitään huomiota. (Keltikangas-Järvinen 2012, 4.)

Paavolan (2019, 8-9) mukaan jo pieni lapsi tunnistaa eleet ja ilmeet, kun hänelle puhutaan. Ilmeiden ja eleiden avulla lapsi pystyy myös itse kertomaan erilaisista tuntemuksistaan. Kun lapsi oppii tulkitsemaan muiden eleitä ja ilmeitä, hänen kommunikointitaitonsa kehittyvät ja samalla empatiakyvyn perusta kehittyy. Etenkin pienillä lapsilla (2-3-vuotiailla) leikki on todella merkittävä tekijä heidän kehityksensä kannalta. Leikkien avulla myös lasten sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot kehittyvät. Ensin lasten leikit ovat yleensä yksinleikkejä eli rinnakkaisleikkejä, tämän jälkeen siirrytään pikkuhiljaa vastavuoroisempiin leikkeihin, joissa leikitään yhdessä toisten lasten kanssa. Paavola (2019, 9) jatkaa, että varhaiskasvatuksenopettajan on tärkeä luoda lapsille tilanteita, joissa he pääsevät harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan päivittäin. Lapset saavat päiväkodissa ollessaan harjoitella sosiaalisia taitojaan muun muassa leikkien kautta ja ruokailutilanteissa toisten lasten kanssa. Mikäli lapsi ei käy päiväkodissa, hänelle on tärkeää tarjota mahdollisuuksia harjaannuttaa omia sosiaalisia taitojaan toisten lasten kanssa esimerkiksi perhetapaamisien kautta.

Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 118) tuovat esille, että leikki on lapsen parhain oppimiskeino. Leikin avulla lapsi ilmaisee hyvin moninaisesti ajatuksiaan ja käsityksiään ympäröivästä maailmasta. Leikki myös kehittää kieltä, luovuutta ja ajattelun valmiuksia. Lapsen kasvaessa ja puheen kehittyessä leikeistä tulee monipuolisempia. Roolileikkien kehittyminen on hyvä esimerkki tästä, sillä se vaatii sosiaalisten aloitteiden kehittymistä, ja tukee siten vertaissuhteiden kehittymistä. Luttinen (2006, 16–17) toteaa, että samoja leikkejä leikkivät lapset ystävystyvät helposti. Tässä iässä pienten varhaiskasvatusikäisten lasten leikkitoiverit saattavat vaihtua monta kertaa ja olla kumpaa tahansa sukupuolta.

4.1 3-5-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys

Keltikangas-Järvinen (2012, 4) toteaa lapsen sosiaalisten taitojen oppimisprosessin olevan erilainen jokaisena ikäkautena. Aaltosen ym. (2008, 32) mukaan lapsi elää, kasvaa, kehittyy sekä oppii olemalla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Mitä nuorempi lapsi on, sitä enemmän hän on riippuvainen toisista henkilöistä. Lapsi tarvitsee sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusta voidakseen luoda muihin yhteyden. Ensimmäisinä ikävuosinaan lapsen sosiaalinen kehitys kokee suuria etenemisiä. Lapsen sosiaalisessa kehityksessä häntä ohjaavat jokapäiväiset arkiset tilanteet. Lapsi saa aikuiselta suoran mallin siihen, kuinka sosiaalisissa tilanteissa toimitaan. 3-5-vuotiaan lapsen sosiaalisten taitojen tukemisessa onkin hyvä lähteä liikkeelle päivittäin toistuvista tilanteista.

4.1.1 3-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys

Mannerheimin lastensuojeluliiton (2017) nettisivuilta löytyvän artikkelin mukaan 3-vuotiaista lapsista osa on tottunut jo leikkimään lapsiporukassa, kun taas osa alkaa vasta tämän ikäisenä harjoittamaan sosiaalisia taitojaan ryhmätoiminnan kautta. 3-vuotiaat lapset alkavat kaivata enemmän seuraa leikkeihinsä ja heille on hyväksi opetella yhdessä olemisen pelisääntöjä. Sosiaaliset taidot hioutuvat, eikä yhteisleikki välttämättä aina onnistu. Lapsi voi riita tilanteissa olla aggressiivinen, huutaa tai haukkua.

Aaltonen ym. (2008, 32) kuvaavat, että 3-vuotiaana lapsi pyrkii samaistumaan vanhempiinsa esim. jäljittelemällä heitä. Lapsi on siirtymässä itsenäisyyteen ja kestää jo vanhemman tai hoitajan lyhyen poissaolon. Lapsi ei vielä 3-vuotiaana ymmärrä sääntöjä. Lapselle alkaa muodostua suhteita ikätovereihin. Lapsi osaa ilmaista itseään sanallisesti ja opettelee jakamista ja oman vuoron odottamista. Lapsi oppii ennakointia ja pitämään omia puoliaan.

4.1.2 4-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys

Aaltonen ym. (2008, 34) kuvaavat 4-vuotiaan lapsen olevan varma omista kyvyistään ja itsestään. Lapsi jäljittelee samaa sukupuolta olevaa vanhempaansa ja pyrkii miellyttämään aikuisia. Lapsi ymmärtää eri ihmisten rooleja ja osaa noudattaa sääntöjä jo melko hyvin. Lapsi kaipaa neljän vuoden iässä vielä paljon huomiota ja hellyyttä. Lapsi tykkää leikkiä ikätovereidensa kanssa ja on mielellään vuorovaikutuksessa. Lapsi osaa osoittaa myötätuntoa ja tuntee mielihyvää. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2017) mukaan lapsi kykenee olemaan neljän vuoden iässä jo paremmin erossa vanhemmistaan. Lapsi hyötyy perheen ulkopuolisista läheisistä ihmis-suhteista. Lapsi tykkää leikkiä erilaisia roolileikkejä sekä piiloutua aikuisilta. Vaikka lapsi nauttii muiden ikätovereidensa kanssa leikkimisestä, on hänen hyvinvointinsa perusta vanhempien kanssa vuorovaikutuksessa oleminen. Lapsi haluaa tulla kehutuksi ja nauttii rakkauden osoituksista ja ihailusta. Oukan ([Viitattu 10.2.2020]) artikkelin mukaan 4-vuotiaana lapsen puhe on kehittynyttä ja tavanomaista on kysellä paljon. Lapsi leikittelee mielellään sanoilla ja mielikuvitus on hyvinkin vilkasta.

4.1.3 5-vuotiaan lapsen sosiaalinen kehitys

Aaltosen ym. (2008, 35) mukaan 5-vuotiaan lapsen sosiaaliselle kehitykselle tyypillistä on ison lapsen roolin ottaminen. Lapsi pystyy olemaan erossa vanhemmistaan jo pitkiäkin aikoja ja pystyy keskustelemaan vieraiden kanssa luontevasti. Lapsi on oppinut sietämään vastoinkäymisiä ja epäonnistumisia hermostumatta niin herkästi, kuin aiemmin. Lapsi kykenee noudattamaan erilaisten pelien sääntöjä ja kokee tervettä syyllisyyttä, mikäli on tehnyt jotain väärää. Lapselle on tyypillistä valikoida ystävät sukupuolen mukaan. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2017) mukaan lapsi alkaa kiinnostua yksinkertaisista sääntöleikeistä, mutta häviäminen on vielä hankalaa. Lapsen vilkas mielikuvitus voi näyttäytyä vuorovaikutustilanteissa epätodellisten juttujen kertomisena. Oukan artikkelin mukaan lapsen puheessa ei esiinny enää lapsen omaisia äänneitä, ja kieli sekä sen rakenne alkavat olla hyvin hallussa. Lapsi keskustelelee aikuisten kanssa paljon, ja hänellä on meneillään paras satuvaihe.

4.2 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisten taitojen määritelmä riippuu kulttuurista. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan monia eri asioita, ja yleensä niiden määrittelemisen on vaihtelevaa ja sidoksissa aikakauteen ja kulttuuriin. Nykyään sosiaalisten taitojen käsitteessä on keskeistä se, että henkilö on kyvykäs muodostamaan kontakteja erilaisiin ihmisiin, keskustelemaan ja olemaan helposti lähestyttävissä. Suurin osa piirteistä, jotka liitettiin ennen sosiaaliin taitoihin, ovat menettäneet merkityksensä. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan yksinkertaisesti kykyä tulla muiden ihmisten kanssa toimeen. Sosiaaliin taitoihin liitetään kuitenkin piirteitä, jotka ovat ajasta ja kulttuurista huolimatta pysyviä elementtejä. Sosiaalisesti lahjakkaalla henkilöllä on vaihtoehtoja sosiaalisten ongelmien ratkaisuun sekä kyky valita niistä paras ratkaisu kyseisellä hetkellä. Tällaisella henkilöllä on paljon erilaisia toimintamalleja käytössään ja hän osaa käyttää niistä parasta ja tehokkainta oikeaan aikaan. Tämä tarkoittaa sitä, että kun henkilöllä on käytössään runsaasti toimintamalleja, hän osaa toimia sosiaalisissa ongelmatilanteissa ja harvemmin joutuu kahdenkeskisiin ongelmatilanteisiin. On havaittu, että sosiaalisia taitoja omaavaan henkilöön ei kiinnitetä niin paljon huomiota, koska sitä pidetään usein itsestäänselvyytenä. Puolestaan, jos sosiaalisissa taidoissa on puutetta, se huomataan varsin nopeasti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20–22.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton (2019) artikkelissa kerrotaan, että sosiaalisia taitoja pidetään tulevaisuudessa vielä merkittävämpänä tekijänä. Jokinen ja Sieppi (2018, 50) toteavat artikkelissaan, että robotiikka ja koneellisuus tulevat yleistymään, eivätkä koneet pysty selviämään sosiaalisista tilanteista siinä missä ihmiset. MLL (2019) jatkaa, että sosiaalinen toimintakyky luo pohjaa sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Sosiaalinen toimintakyky edistää toimivia ihmissuhteita ja täten auttaa löytämään mielekästä tekemistä. Vaikka ihminen olisi sosiaalisesti lahjakas ja omaisi hyvän sosiaalisen toimintakyvyn, saattaa henkilö nauttia paljon myös omasta ajasta itsensä kanssa. Tällöin ihminen ei siis koe yksinäisyyttä vaan haluaa olla itsekseen tietoisesti. Sosiaalisilla taidoilla on huomattava rooli henkilön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, myös kognitiivisiin taitoihin ja työkykyyn.

Sosiaaliset taidot kertovat myös siitä, että henkilöllä on kykyä ymmärtää toisen ihmisen tunteita ja näkökulmia. Empatialla tarkoitetaan ihmisen kykyä asettua toisen

ihmisen asemaan. Sympatiassa puolestaan toisen ihmisen vaikeat kokemukset tai tekemiset herättävät itsessä sääliä tai myötätuntoa. Työpaikoilla tai opiskellessa tarvitaan aina henkilöitä, jotka omaavat hyvät sosiaaliset taidot. Itse varsinaista sosiaalisuutta monet työtehtävät eivät kuitenkaan välttämättä velvoita. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23.)

Yleensä sosiaaliset taidot liitetään ammatillisiin taitoihin, mutta niitä tarvitsemme laajalti myös elämän muilla osa-alueilla. Sosiaalisten taitojen kehitys jatkuu läpi elämän. Ihmisten välinen kohtaaminen, kommunikointi ja ystävyyssuhteiden luominen ovat esimerkkejä sosiaalisten taitojen näyttäytymisestä elämän varrella. Ihmisen iästä riippuen sosiaaliset taidot voivat olla hyvinkin erilaisia. Sosiaaliset taidot ovat sitä, että ihminen osaa käyttäytyä sosiaalisesti hyväksyttävästi erilaisissa tilanteissa. Sosiaalisesti taitava käyttäytyminen tuottaa enemmän positiivisia, kuin negatiivisia seurauksia. Sosiaaliin taitoihin liitetään hyvät vuorovaikutustaidot. Sosiaalisten taitojen kannalta keskeistä on ihmisen interpersoonallinen käyttäytyminen, toiminta ryhmien ja vertaisten kanssa sekä viestinälliset taidot. Sosiaalisia taitoja on tutkittu yhä enemmän viime aikoina, ja niihin kiinnitetään enemmän huomioita kuin aikaisemmin. Tämä näyttäytyy esimerkiksi työ- ja opiskelupaikkojen saamisessa. Sosiaaliset taidot eivät ole synnynnäinen ominaisuus, vaan niitä harjoitetaan ja kehitetään koko elämän ajan. Sosiaaliin perustaitoihin luetaan muun muassa itsensä ja muiden esitleminen, kuunteleminen, keskustelun aloittaminen, keskustelutaidot, kohteliaisuuksien esittäminen ja vastaanottaminen sekä avunpyytäminen. Kehittyneistä sosiaalisista taidoista aletaan puhua silloin, kun ihminen osaa toimia ryhmässä ja liittyä ryhmään, antaa ohjeita ja seurata opastusta, luoda ystävyyssuhteita, pyytää anteeksi ja toimia yhteistyössä muiden kanssa. (Kauppila 2005, 125-127)

4.3 Temperamentti

Sosiaalisuutta pidetään synnynnäisenä temperamenttipiirteenä. Temperamentti muodostaa henkilön persoonan biologisen osan ja se ei ole riippuvainen oppimisesta tai kokemuksista. Temperamentti on osittain periytyvä eli geneettisesti määrätynyt. Aivojen metaboliset erot tarkoittavat temperamentin yhteydessä eroja välittäjäaineiden kuten serotoniinin ja dopamiinin tasoissa ja toiminnassa. Ennen on

ajateltu, että temperamentin biologinen pohja on valmiina, kun vauva syntyy. Uusimpien tutkimusten mukaan lapsen ensimmäisten vuosien aikana saadut hoitokemukset voivat muuttaa tätä temperamentin biologista pohjaa. Temperamentti koostuu erilaisista toimintamalleista ja taipumuksista, jotka eivät ole kuitenkaan vielä osa persoonallisuutta. Jokaisella yksilöllä on myös oma persoonallisuutensa, mutta se ei tee ihmisestä niinkään yksilöä samalla tavalla kuin temperamentti. Temperamentti koostuu erilaisista toimintamalleista ja taipumuksista, jotka eivät kuitenkaan ole vielä persoonallisuutta. Vaikka jokaisella yksilöllä on oma persoonallisuutensa, ei se silti tee hänestä yksilöä samalla tavalla kuin temperamentti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 28-30.)

Psykologiassa on monia temperamenttiteorioita ja jokainen teoria määrittelee temperamenttia hieman eri tavalla. Erot teorioiden välillä eivät ole suuria, joten voidaan puhua yhdestä yhteisestä peruskäsitteestä, temperamentista. Kaikkien psykologiassa temperamenttia käsittelevien teorioiden mukaan se on synnynnäisten valmiuksien ja taipumusten kokoelma. Nämä valmiudet ja taipumukset määrittelevät ihmisen yksilölliset reagoimis- ja käyttäytymistyylit. Temperamentti ei silti kerro, mikä on ihmisen motiivi toimia tietyllä tavalla, eikä myöskään sitä, miten hyvin tai huonosti hän käyttäytyy. Temperamentti siis viittaa ihmisen yksilölliseen tapaan reagoida. Temperamentilla ei siis tarkoiteta esimerkiksi voimakasta luonnetta. Voidaan siis hyvin ajatella, että hitaus, rauhallisuus, kärsivällisyys ja värittömyys ovat temperamenttia eikä sen puutetta. (Keltikangas-Järvinen 2006, 22-24.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilla temperamentista kerrotaan, että se kuvaa yksilöllisyyttä, jokaiselle ihmiselle tyypillistä ja synnynnäistä tapaa toimia ja käyttäytyä. Sana temperamentti kertoo kaikenlaisista synnynnäisistä käyttäytymis- ja reagoitintyyleistä. Vanhemmille saattaa olla tuttua, että samassa perheessä jo vauvaikäiset lapset eroavat temperamentiltaan toisistaan. Jokainen on yksilö, jolla on oma temperamenttinsa. Kun lapsen tai nuoren temperamentti on aikuiselle tuttu, häntä pystytään auttamaan ja tukemaan paremmin. Synnynnäinen temperamentti luo pohjaa persoonallisuudelle. Persoonallisuus kuitenkin muuttuu ja kehittyy läpi elämän, ja temperamenttia pidetäänkin persoonallisuuden "valmistusaineena". Syn-

nynnäinen temperamentti on osa jokaista ihmistä. Se näkyy aina jollain tavoin ihmisen tavassa olla muiden kanssa ja ihmisen suhtautumisessa ympärillä tapahtuviin asioihin. (MLL 2018).

4.4 Sosiaalisuus

Sosiaalisuutta pidetään synnynnäisenä temperamenttipiirteenä, ja se tarkoittaa yksinkertaisesti ilmaistuna sitä, kuinka arvokasta henkilölle on oleminen osana erilaisia ryhmiä. Sosiaalisuudessa on kuitenkin keskeistä se, että jos henkilö on hyvin sosiaalinen, hänelle on tärkeää, että hänestä pidetään. Usein tämä tarve ohjaa hänen ratkaisujaan ja päätöksiään. Vahvasti ulospäin suuntautuneet sosiaaliset ihmiset voivat olla usein jollain tasolla riippuvaisia muiden mielipiteistä. Sosiaalisuutta voidaan kutsua myös seurallisuudeksi. Seurallinen ihminen on kiinnostunut viettämään aikaa muiden kanssa ja on aktiivinen uusien ihmissuhteiden muodostamisessa. Sosiaalisia ihmisiä pidetään monesti ryhmässä niin sanotusti hauskuuttajina ja hyvinä tarinankertojina. Sosiaalinen lapsi kiinnostuu yleensä jokaisesta uudesta ihmisestä, jonka hän kohtaa. Lapset ovat monesti niin uteliaita, että heidän on helppo lähestyä muita ihmisiä, ja aloittaa puhumaan vieraiden kanssa. Yleensä sosiaalinen lapsi alkaa herkästi esimerkiksi esitellä uusia lelujaan ja kertoa niistä. Lapsi saattaa myös haluta mennä leikkimään toisten lasten kanssa ja usein saakin kontaktin toisiin varsin nopeasti. Se, kuinka lapsi lähestyy uusia sosiaalisia tilanteita, ei ole osoitus lapsen perusturvallisuudesta tai sen puutteesta. Se on osoitus lapsen synnynnäisestä temperamentista. Tästä syntyperäisestä taipumuksesta ei vielä seuraa sosiaalisia taitoja. Seuraukset tulevat myöhemmin ympäristön vaikutuksesta ja vanhempien ja muiden aikuisten antamasta palautteesta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 36-38.)

Aaltosen ym. (2008, 34) mukaan yksilö elää, kasvaa, kehittyy ja oppii, kun hän on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Mitä nuorempi henkilö on, sitä enemmän hän on riippuvainen toisista. Yhteyden luomisessa toisiin, ihminen tarvitsee niin sosiaalisia-, kuin vuorovaikutuksellisia taitoja. Vastasyntyneellä vuorovaikutuskeinot ovat vähäiset, mutta ne alkavat kehittymään ja monipuolistumaan iän karttu-

essa. Lapsen sosiaalisessa kehityksessä tapahtuu isoja harppauksia eteenpäin ensimmäisen kolmen vuoden aikana. Aikuisen tärkeänä tehtävänä on antaa suoraa ohjausta ja toimia roolimallina siinä, kuinka sosiaalisissa tilanteissa tulisi toimia. Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen karttuessa lapsi osaa toimia sosiaalisissa tilanteissa asianmukaisella tavalla. Näin esimerkiksi väärinkäsitysten ja erimielisyyksien määrät vähentyvät. Yhteiset säännöt niin kotona kuin päiväkodissakin auttavat lasta ymmärtämään, millaista käytöstä häneltä odotetaan. Myös lapsen toivottua käytöstä on syytä huomioida ja siitä tulisi antaa aina myönteistä palautetta. Myönteisen palautteen määrä tulisi olla huomattavasti suurempi kuin negatiivisen palautteen. Lapsi oppii erityisen paljon varhaisessa iässä tarkkailemalla ja jäljittelemällä muiden toimintaa, joten aikuisten asenteiden ja toiminnan tulisi olla mallikelpoista.

4.5 Sosialisatio

Sosiologiassa sosialisatiota on kuvattu yhteiskunnan jatkuvuuden ylläpitämisen tapana. Sosialisatio nähdään hyvin tarpeellisena prosessina, joka näyttäytyy ennen kaikkea instituutioiden kautta. Instituutioiden tärkeys vaihtelee perheen, avioliiton ja suvun sisällä eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Kulttuuriperintö siirtyy sukupolvelta toiselle sosialisatian ansioista. Sosialisatian keskeisenä seikkana toimii muun muassa se, että sosialisatiossa sukupolvien aikaisemmin opitut tiedot ja taidot siirtyvät aina uudelle sukupolvelle. Yleisesti yhteiskunnissa koulu instituutiona pitää pääasiassa huolen tiedon siirtämisen tehtävistä. Perheen ja työelämän merkitys korostuu kuitenkin edelleen taitojen kehittämisessä ja siirtymisessä sukupolvelta seuraavalle. Kuitenkin ihmisten inhimillisyys aiheuttaa sen, että sosialisatiossa on pakko tehdä myös valintoja, jotka määrittävät jokaisen omaa yksilöllistä tulevaisuutta. Osa yksilön valinnoista on ihmisen omia päätöksiä, mutta myös esimerkiksi vanhempien tai ystävien mielipiteet ja painostus voivat vaikuttaa yksilön päätöksentekoon. Kasvatusta pidetään tietoisena yrityksenä vaikuttaa sosialisatioprosessiin. Kasvatustiede yrittää hahmottaa sosialisatiota kasvatuksen näkökannalta. (Siljan-der 1997, 166-167, 169.)

Sosialisaatiossa erotetaan eri tasoja, joista tärkeimmät ovat primaari- ja sekundaaritaso. Sosialisaation primaaritasoon kuuluvat lähtökohtaisesti perhe, ystävät ja läheiset. Tässä tasossa ihmisille vakiintuu käsitys maailmasta ja omasta itsestään. Perustaidot, kuten kielen oppiminen mahdollistaa lapsen suhteellisen itsenäistymisen omista vanhemmistaan. Primaaritasoinen sosialisaatio muodostaa pohjan myöhemmälle oppimiselle, kun taas sekundaaritason osuus alkaa painottua varhaisessa kouluiässä. Sekundaaritaso liittyy olennaisesti työnjakoon sekä sosiaalisiin ryhmiin, ja myös ystäväpiirillä on tässä tasossa tärkeä rooli. Sekundaarisessa tasossa nuori oppii toimimaan sosiaalisissa tilanteissa. Sekundaarinen sosialisaatio on koko elämän mittainen prosessi ja se ilmenee aina, kun liitymme johonkin uuteen ryhmään tai yhteisöön. Omaksumme uusien ryhmien ja yhteisöjen mallit, sekä toimintatavat ja sisäistämme ne sosiaaliseen identiteettiimme. Kolmatta tasoa kutsutaan tertiääriseksi tasoksi, siihen liittyy muun muassa yhteiskunnallinen rakenne, politiikka, kulttuuri, tiedotusvälineet ja muut instituutiot. (TYT [Viitattu 12.4.2019].)

Läheisten ihmissuhteiden tärkeys pienelle lapselle on tiedetty jo kauan. Jo varhaiset sosialisaatioteoriat korostivat lämmön ja ihmissuhdekasvatuksen tärkeyttä. Moderni lähestymistapa sosialisaatioon keskittyy siihen, miten lapset kehittävät ainutlaatuisia sosiaalisia taitojaan läheisten suhteiden yhteydessä, ja tunnistavat taitojen olevan seurausta käyttäytymisestä, emotionaalisuudesta ja edustavista tilanteista kahden ihmisen välille, jotka tuntevat toisensa hyvin. Tutkimukset osoittavat, että lapset vaikuttavat suhteellisiin ihmissuhteisiinsa monipuolisilla ja hienostuneilla tavoilla. Aikaisemmat sosialisaatioteoriat, joissa oletettiin, että vanhemmat ja muut kasvattajat muokkaavat lapsia, jättivät huomiotta valtavat vaikutukset, joita muun muassa lapsen käyttäytymisellä, temperamentilla ja genetiikalla on sosialisaation kannalta. Lapsia motivoivat kehu ja kiitokset paljon enemmän, kuin rankaisut. Jo pienillä lapsilla on halu ylläpitää lämpimiä ja läheisiä suhteita heidän mielestään merkittäviin ihmisiin. (Grusec ja Hastings 2015, 35, 52.)

5 VARHAISKASVATUS

Pihlaja ja Viitala (2018, 18–19) toteavat, että varhaiskasvatuksen määritelmät voivat vaihdella aikakauden, kulttuurin tai toimijoiden mukaan. Teoreettisesti voidaan ajatella, että varhaiskasvatuksen sisältö kattaa kasvatukseen, kehitykseen, ohjaukseen sekä opetussuunnitelmiin liittyviä teemoja. Varhaiskasvatus voidaan nähdä myös yhteiskunnan, perheen, ja lapsuuden näkökulmasta. Varhaiskasvatus on oma tieteenalansa sekä myös pedagogista toimintaa. Leikki on yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen elementeistä. Leikki kuuluu olennaisena osana jokaisen lapsuuteen ja toimii kehityksen ja oppimisen perustana. Pihlajan ja Viitalan (2018, 45) mukaan laadukkaan varhaiskasvatuksen elementteihin kuuluvat leikkiin ja luovuuteen kannustava, sekä erityistarpeet huomioiva oppimisympäristö. Oppimisympäristön tulisi olla myös tarpeeksi haastava, iloa tuottava, turvallinen sekä ongelmanratkaisuun kannustava. Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, yksilöllinen kehitys, osallisuus ja sosiaaliset valmiudet olisi myös syytä ottaa huomioon ja puheeksi työntekijöiden kesken.

Varhaiskasvatuksella pyritään lapsen tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon, jossa pedagogiikka painottuu. Varhaiskasvatuksen päätavoitteet ovat lasten kasvun ja kehityksen tukeminen, sekä lasten hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää muun muassa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, tai muina varhaiskasvatuksen muotoina, joita voivat olla esimerkiksi kerho – ja leikkitoiminta. Suomessa jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu varhaiskasvatukseen. Päätösvalta varhaiskasvatuksesta kuuluu lasten vanhemmille. Päiväkodin jälkeinen kouluun valmistava vuosi, eli esikouluvuosi lasketaan vielä toiminnallisesti varhaiskasvatuksen piiriin. Esiopetus on ollut pakollisena 1.8.2015 lähtien. Jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. (Opetushallitus 2019).

5.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama määräys, jonka tarkoituksena on edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista. Varhaiskasvatuslaki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista, jossa säädetään muun muassa varhaiskasvatuksen perusteista. Lasten kokonaisvaltainen kasvu, kehitys, ja oppiminen on valtakunnallisen varhaiskasvatuksen tavoite. Valtakunnallinen varhaiskasvatuslaki luo isot raamit päiväkodissa toteutettavalle varhaiskasvatukselle. Tämän lisäksi jokainen kunta määrittelee paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sekä tarkennettuna vielä lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen, yhteistyössä huoltajien kanssa ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä tehtäviä. Varhaiskasvatus myös ehkäisee lasten syrjäytymistä, kohentaa lasten välistä tasa-arvoa sekä luo yhdenvertaisuutta. Varhaiskasvatuksessa opitaan tietoja ja taitoja, joilla on tärkeä rooli lasten osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden parantamisessa yhteiskunnassamme. Varhaiskasvatus mahdollistaa sen, että huoltajat saavat tukea kasvatustyössä ja mahdollisuuden olla työelämässä tai opiskella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7, 14).

5.2 Musiikin rooli varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen perusteiden (2018, 43) mukaan musiikin tulee olla osana lasten varhaiskasvatuksellista arkea. Tavoitteena on tuottaa musiikillisia kokemuksia sekä saada lapset kiinnostumaan musiikista. Varhaiskasvatuksessa haetaan elämyksiä kuuntelemalla ja havainnoimalla ääniympäristöä. Musiikillisten toimintojen kautta pyritään kehittämään lasten taitoja hahmottaa musiikin erilaisia elementtejä, kuten esimerkiksi äänen kestoa, äänensävyjä sekä äänen erilaisia voimakkuuksia. Lasten kanssa tulee laulaa, loruilla, kokeilla erilaisia soittimia, kuunnella musiikkia sekä opetella liikkumaan musiikin tahtiin. Erilaisten rytmien ja kehosoitamisen avulla lapset saavat tärkeitä kokemuksia. Musiikin avulla lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan. On tärkeä antaa lapsille kokemuksia musiikin

tuottamisesta yhdessä, johon voivat kuulua esimerkiksi musiikkiesityksen harjoittelu ja näiden esittäminen.

Katsoimme Ylen aamu-tv:stä haastattelun, jossa keskustellaan siitä, mitä varhaiskasvatuksen tulee sisältää. Haastattelussa oli myös meidän työmme kannalta hyvää keskustelua musiikin merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Haastateltavana ovat Opetushallituksen opetusneuvos Elisa Helin ja varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala. Haastattelu on julkaistu Ylen aamu-tv:ssä 8.2.2017. Haastattelussa Marjatta Kalliala [Viitattu 6.1.2020] miettii, eriarvoistaako maksullinen muskari nykyäänä musiikkikasvatuksen laatua päiväkodissa. Hänen mukaansa esimerkiksi musiikkikasvatuksen kohdalla päiväkodin välillä on vaihteluita. Marjatta Kalliala toteaa, että 1970-luvulla musiikkikasvatus on kuulunut päiväkodin arkeen joka päivä, ja silloin tällaista keskustelua ei olisi tarvinnut edes käydä. Kuitenkin uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan musiikin tulisi olla osa jokapäiväistä varhaiskasvatusta ja myös taidekasvatusta tulisi sisällyttää päiväkodin arkeen. Elisa Helinin mukaan musiikki ja soittaminen kuuluvat päiväkodin perusarkeen. Oppimisen alueisiin kuuluu yhtenä ilmaisun monet muodot, ja sen alla on myös musiikkikasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava asiakirja. Omaan paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tuodaan omat "mausteet" musiikkikasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluvat myös musiikin kuuntelu, soittaminen, liikkuminen musiikin mukana ja soittimien soittaminen.

Sullivan (2016, 25-26) kirjoittaa, että musiikin läsnäolo varhaiskasvatuksessa luo positiivista ilmapiiriä ja käyttäytymistä. Sullivan (2016, 26) jatkaa, että musiikin tulisi olla läsnä varhaiskasvatusympäristössä. Musiikilliset aktiviteetit ja harjoitteet sekä liikkeet ja pantomiimit ovat merkittäviä tekijöitä varhaiskasvatusikäisen lapsen fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen, kognitiivisen ja kielellisen kehityksen kannalta. Sullivan (2016, 28-29) jatkaa, että laulaminen vahvistaa itseluottamusta ja kannustaa tiimityöskentelyyn.

6 MUSIIKKIKASVATUS

Vähäsöyrinki (2011, 12) kuvaa musiikkikasvatuksen peruseräaatteita olevan musiikin kokonaisvaltainen kokeminen, leikinomaisuus ja elämyksellisyys. Musiikkikasvatuksen keinoina voidaan käyttää laulamista, soittamista, loruilua, musiikkiliikuntaa tai musiikin kuuntelua. Musiikista lapsi oppii hahmottamaan peruskäsitteistöä vastakohtien kautta, esimerkiksi voimakas - hiljainen, nopea – hidas. Musiikkikasvatukseen voi yhdistää myös esimerkiksi kirjallisuutta tai tanssia. Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML, [Viitattu 6.2.2020]) varhaisiän musiikkikasvatusta koskevan artikkelin mukaan varhaisiässä tapahtuvassa musiikkikasvatuksessa tavoitteena on lapsen musiikillisten tietojen ja taitojen lisääminen sekä musiikillisten elämyksien luominen. Musiikkikasvatuksella voidaan myös tavoitella pohjaa musiikkiharrastuksen alkamiselle. Musiikkikasvatus tukee lapsen itseilmaisun ja luovuuden kehittämistä.

Ruokosen (2011, 67-69) mukaan musiikkia ilman laulujen tuomia lyriikoita voidaan pitää sanattomana kielenä. Varhaiskasvatusikäisten lasten musiikkikasvatuksessa on tavoitteena kehittää sekä lapsiryhmän kykyä yhteislauluun, leikkeihin sekä jokaisen lapsen henkilökohtaista äänellistä ilmaisukykyä. Lapset, joilla on hankaluuksia kielen tai puheen hahmottamisessa hyötyvät musiikillisesta rytmikasvatuksesta. Näiden lasten kohdalla rytmikasvatuksen varhaiskuntouttava merkitys on ensiarvoisen tärkeää. Musiikkikasvatusta voidaan pitää yhtenä tärkeänä osana varhaiskasvatus ikäisten lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Varsinkin ensimmäiset lasta koskevat musiikilliset ympäristöt olisivat Ruokosen (2011, 67) mukaan tärkeä rakentaa lasten ehdoilla ja heitä ajatellen. Aikuisten läsnäolo korostuu alle kolmevuotiaiden lasten musiikkikasvatuksessa. Ruokonen (2011, 67) toteaaakin, että kun annat lapselle musiikkia, niin saat kuulla sitä lapselta myöhemmin. Musiikki tulisi sisällyttää pienten leikki-ikäisten lasten arkeen, koska musiikkikasvatus on hyväksi lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Ruokonen (2011 68) jatkaa, että musiikin on todettu toimivan loistavasti ensimmäisenä viestintäkeinona muun muassa ryhmissä, joissa on maahanmuuttaja lapsia. Laulamisella voidaan tukea ja kehittää lasten kielellistä oppimista, koska laulaminen ja lasten kielellinen kehitys kulkevat yh-

dessä läpi varhaislapsuuden. Musiikkikasvatukseen kuuluu myös tärkeänä elementtinä eri medioista vastaanotetut äänet, lapsi jäsentää ne oman näkökulmansa perusteella.

Kärpän (2019, 12) mukaan musiikkikasvatus varhaisiässä käsittää 0-8-vuotiaat lapset. Musiikkikasvatusta pidetään vuorovaikutteisena, johon kuuluvat kasvatettava ja kasvattaja. Vuorovaikutteinen musiikkikasvatus on vastavuoroista ja kokemusriikasta. Kärppä (2019, 12) jatkaa, että musiikkikasvatus voidaan ymmärtää suurempana kasvatuksellisenä kokemuksena. Se ei ole ainoastaan musiikillista toimintaa, vaan se myös mahdollistaa vuorovaikutuksen yhteisön ja yksilön välillä.

6.1 Musiikin merkitys lapsen kehitykseen

Leikki-ikäiset lapset (4-6-vuotiaat) mieluummin istuvat ja kuuntelevat musiikkia, kuin osallistuvat siihen liikkein. Varttuessa liikkeiden määrä saattaa vähentyä, mutta kuitenkin monipuolistua. Lapset alkavat liittämään musiikkia laajempiin kokonaisuuksiin, esimerkiksi leikkeihin tai sosiaalisiin suhteisiin. Lapsi oppii 3-5-vuoden iässä kontrolloimaan ja hallitsemaan erilaisia soittimia. Erilaisten soittimien kokeilun lisäksi lapsi nauttii toistaessaan opitun asian uudelleen. Myös soitinten käyttö on hallitumpaa tässä iässä kuin aikaisempina vuosina. (Peltomaa 2010, 187-188) Liikkeet saattavat kuitenkin vahvistaa musikaalista kokemusta, koska ne tukevat musiikin rakennetta. Liikunnan ja musiikin yhteisvaikutus edistää lasten motorisia taitoja ja voi myös parantaa lasten käsitystä omasta kehonkuvastaan. (Bojner-Horwitz ym. 2007, 47)

Musiikin soittaminen, harrastaminen ja tuottaminen aiheuttavat aivoissa motorisia ärsykeitä. Nämä ärsykkeet kehittävät aivojen motorisia alueita sekä tuntojärjestelmän alueita, jotka sijaitsevat aivokuorella. Pikkuaiivot vastaavat automatisoituvista hienomotorisista liikkeistä. Musiikkia harrastavilla henkilöillä pikkuaiivot ovat todetusti kooltaan suuremmat. (Lilja-Viherlampi 2011, 44).

Musiikin kuunteleminen, tuottaminen ja harjoittelu parantaa ihmisen kykyä aistia erilaisia ääniä. Musiikillisten äänten havaitsemisen lisäksi myös puhe- ja lukutaito kehittyvät. Musiikin harrastajilla on enemmän kokemusta esiintymisestä ja näistä esiintymistaidoista on hyötyä tulevaisuudessa esimerkiksi koulussa ja työelämässä. (Ukkola-Vuoti 2017, 191)

On todettu, että musiikkiharrastuksella on paljon kognitiivisia etuja. Musiikin kuuntelu jo itsessään lisää dopamiinin ja glutamaattireseptorien määrää sekä vaikuttaa positiivisesti kuulojärjestelmän rakenteisiin. Lapset, jotka harrastavat musiikkia, suoriutuvat paremmin tietyistä kognitiivisista tehtävistä verrattuna sellaisiin lapsiin, joilla musiikkiharrastusta ei ole. Näitä kognitiivisia taitoja ovat esimerkiksi lukeminen, äännetietoisuus sekä kielellisen muistin ja sen sujuvuuden taidot. (Lilja-Viherlampi 2011, 44-45).

6.2 Musiikin vaikutus lapsiin

Ukkola-Vuoti (2017, 81) tuo esille, että äänet ympäröivät meitä jo hyvin varhaisessa iässä. Myös passiivisesti vastaanotetuilla äänillä on vaikutuksensa meihin. Perimän ja ympäristön vaikutuksen takia olemme luonnostaan kaikki jollain tasolla musikaalisia, sillä vastaanotamme jatkuvasti ääniä. Erilaiset äänet alkavat vaikuttaa meihin jo paljon ennen syntymää. Sikiön kuuloaistin kehittyessä, vauva alkaa vastaanottamaan erilaisia ääniä ja ärsykejä. Jo raskausaikana sikiö havaitsee puheesta perustajuuDET ja matalataajuiset äänet. Ahonen (2004, 143) toteaa, että musiikillinen ympäristö kotona saattaa vaikuttaa jo syntymättömään vauvaan. Kuudennella raskauskuukaudella sikiön korva on toimintakykyinen, ja ympäröivät äänet kuuluvat vaimeina kohtuun. Kiinnostus musiikkia kohtaan saattaa herätä kuitenkin vasta vuosien jälkeen. Ukkola-Vuoti (2017, 82) jatkaa, että hermoston yhteyksien kehittymiseen tarvitaan toistuvia ääniärsykejä. Nämä ärsykkeet luovat perustan normaalin kuulon kehittymiselle. Raskausaikana sikiö tottuu jo äidin elintoimintojen vaikutuksesta muun muassa rytmiin.

Rytmin tunnistaminen auttaa lasta yhdistämään liikkeitä muiden lasten kanssa. Tämä luo perustan yhdessä tanssimiselle, yhteissoitolle, ja yhteislaululle. Rytmin tunnistaminen ja sen ilmaiseminen erilaisten liikkeiden avulla on yksi sosiaalisen

viestinnän muodoista. Musiikkiharrastus koulu- ja leikki-ikäisillä saa äänten havaitsemiskyvyn kehittymään nopeammin, kuin niillä, joilla ei musiikkiharrastusta ole. On todettu, että musiikkiharrastus lapsilla parantaa kuuloaistin tarkkuutta ja kohentaa keskittymiskykyä. Keskittymiskyvyn kanssa tämä pätee siten, että musiikkia harrastavat lapset eivät reagoi yllättäviin ja ulkopuolisiin ääniin samalla tavalla, kuin musiikkia harrastamattomat lapset. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että mikä tahansa keskittymistä vaativa harrastus saa aikaan samanlaisia vaikutuksia kuin musiikkiharrastus. Eli musiikki ei ole ainoa keskittymiskykyä parantava harrastus. (Ukkola-Vuoti 2017, 92).

Musiikin soittaminen ja kuunteleminen yhdessä parantavat yhteishenkeä, ja ne liitetään vahvasti sosiaalisuuteen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Jopa musiikin kuunteleminen yksin antaa tunteen, ettei koe olevansa yksin. Tämän ilmiön taustalla vaikuttavat oksitosiini- ja vasopressiinihormoonit. (Ukkola-Vuoti 2017, 192).

Lapsen tiedot ja taidot kehittyvät hyvin yksilöllisesti, joten musiikillinen kehittyminen pätee tähän kategoriaan myös. Musiikillinen kehitys etenee normaalin kehityksen mukaan. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 38). Laulaminen, yhdessä soittaminen, tanssiminen ja kuuntelu kuuluvat lapsen elämään. Musiikin avulla lapsi hahmottaa päivän tapahtumia. Sen avulla lapsi saattaa myös syventää päivän aikana kokemiaan tapahtumia. Musiikki luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi tutut äänet seuraavat elämän muutoksista huolimatta uuteen paikkaan, jos lapsi joutuu esimerkiksi vaihtamaan päiväkotia. Samat tutut lastenlaulut soivat todennäköisesti myös uudessa päiväkodissa. Lapsen oppiessa laulamaan ja ymmärtämään rytmikkaa, hän osaa kuulon perusteella erotella musiikin erilaisia vaihteluita. Tämä kuuloaistin avulla tapahtuva erotteleminen auttaa lasta myöhemmin muun muassa kielellisessä kehittämisessä ja lukemaan oppimisessa. Myös sosiaalisten taitojen kehittyminen alkaa näyttäytyä musiikin harrastamisen myötä siten, että lapset esimerkiksi haluavat jakaa itse soittimet, joita musiikkituokiossa käytetään. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 67–68).

Erilaiset musiikkityylit synnyttävät lapsissa erilaisia tunnetiloja. Esimerkiksi nopeatahtinen, epäsäännöllinen ja kovaa soitettu musiikki saattaa aiheuttaa lapsessa jännityksen tunnetta. Rauhallisuuden tunteen taas voi synnyttää musiikki, joka on hi-

dastahtista, rytmiltään tasaista, soljuvaa ja hiljaisesti soitettua. Surun tunnetta lapsissa saattaa aiheuttaa musiikki, joka on mollisointuista ja hidastahtista sekä äänenkorkeudeltaan matalaa. (Bojner-Horwitz ym. 2007, 61–62).

Nykyään lapset syntyvät maailmaan, jossa vallitsee äänten tulva. Tämän takia kuuntelukasvatuksen merkitys korostuu yhä enemmän varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksessa. Kuuntelemista ja kuuntelemisen taitoa pidetään kaiken lähtökohtana ja perustana oppimiselle elämän aikana. Lapsen keksiessä laulun yhdistyy tässä tapahtumassa älylliset toiminnot, kuten tunne ja mielikuvitus. Esimerkiksi lapsen laulua kuunneltaessa aidosti ymmärtää lapsi sen, että häntä kuunnellaan. Näin lapsi oppii vastavuoroisesti kuuntelemaan muita ihmisiä sekä harjaannuttaa perustavanlaatuisesti sosiaalisia taitojaan. (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 179-180). Yhdessä soittaminen harjaannuttaa sosiaalisia taitoja, yhdessä olemista, sekä antaa soittamisen iloa yhdessä ja yksilönä. Myös tärkeät vuorovaikutuksen elementit eli vuoron odottaminen ja toisten kuunteleminen harjaantuvat yhdessä soittamalla. Soittaminen voi olla parhaimmillaan leikinomainen ja palkitseva keino keskittymisvaikeuksien voittamiseen. (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen. 2017, 225-226). Myös Hogenes, ym. (2014, 1509) tuovat esille, että musiikkikasvatuksessa aktiivisen musiikin harjoittamisen positiiviset vaikutukset henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen kehitykseen ilmenevät vain, jos musiikilliset kokemukset ovat miellyttäviä ja palkitsevia.

6.3 Kielen kehitys musiikin avulla varhaiskasvatuksessa

Lyytinen (2014, 51) tuo esiin, kuinka kielen kehitys helpottaa uusien asioiden oppimista, havaintojen jäsentelyä sekä ympäristöön tutustumista. Kielitaidosta tulee lapselle tärkeä väline, jonka avulla lapsi pystyy muun muassa ilmaisemaan ajatuksiaan, tunteitaan ja osallistumaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Myös Nurmi-laakso (2011, 31) toteaa kielen olevan merkittävässä roolissa yksilön itseilmaisussa. Lyytinen (2014, 65) painottaa, että puheen avulla myös suunnittelu ja ongelmanratkaisukyky kehittyvät. Kiinteä vuorovaikutus, aivotoiminnan kehittyminen sekä ympäristö vastaavat kielen kehittymisestä. Lyytinen (2014, 65) jatkaa, että ensimmäisen

kolmen vuoden aikana kielen kehitys on nopeimmillaan. 3-vuotiaana lapset opettelevat uusia sanoja ja käyttävät sanayhdistelmiä. 3-vuotiaan puheessa on paljon lapsen itse keksimiä taivutusmuotoja. Neljä vuotiaan lapsen puhe on jo lähes täysin ymmärrettävää. 4-vuotiaana lapsi osaa käyttää apuverbejä, aikamuotoja, persoonamuotoja, käsky- ja kieltolauseita. Viisi vuotiaana lapsi pystyy käyttämään eri sanaluokkien sanoja samaan tahtiin kuin aikuinen.

Nurmilaakso (2011, 31) nostaa esille, kuinka uudet opitut asiat varastoidaan muistiin kielen avulla. Kielen merkitys korostuu kaikessa oppimisessa. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii laajempaan kielenkäyttöön. Tämä näkyy muun muassa lapsen tunteiden ilmaisussa, sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja toiminnan ilmaisussa. Lapsen kieli kehittyy koko ajan ja se on yhteydessä puheen kehitykseen. Myös Korkeamäki (2011, 42) vahvistaa edellä mainittua ja tuo esille, kuinka kieli on tärkeässä roolissa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Kieli on lapselle väline uuden oppimiseen, ja sen painottaminen varhaiskasvatuksen pedagogiikassa on ensiarvoisen tärkeää.

Ruokosen (2011, 62 ja 67) mukaan musiikillinen kasvuympäristö edesauttaa lapsen aivojen ja kielen kehitystä. Musiikin läsnäolo ja musiikkikasvatus jo varhaisessa lapsuudessa on hyödyksi lapsen kielen kehitykselle ja sen oppimiselle. Musiikilla ja puhutulla kielellä on paljon yhteisiä piirteitä, ja niillä on tärkeä yhteismerkitys lapsen varhaisessa kehityksessä. Erityisesti laulamisella on todettu olevan tärkeä rooli kielen tuottamisen kehittymisessä. Kieli ja musiikki ovat ihmiselle luonnollisia ja tärkeitä keinoja ilmaista itseään, sekä olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapsen maailmankuva alkaa rakentumaan musiikin ja kielen avulla. Kielen ja musiikin avulla lapsi alkaa ymmärtämään ja hahmottamaan omaa kulttuuriensa. Vanhemman rooli on erityisen tärkeä jo lapsen varhaisen kehityksen vaiheessa, se luo muun muassa vuorovaikutussuhteita hyödyntämällä kieltä ja musiikkia. Sen jälkeen, kun kielellinen perusta on olemassa, musiikilla ja laulamisella voidaan vielä kehittää kielellistä havainnointia. Musiikilla ja kielellä on paljon yhteisiä piirteitä kuten rytmi, ääntentat, melodia ja lauserakenteet.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakoulussa yksi opinnäytetyön toteuttamismuoto. Toiminnallinen opinnäytetyö painottuu käytännötoiminnan ohjaamiseen, opastamiseen ja toiminnan järjestämiseen. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön voivat kuulua erilaiset oppaat ja ohjeet, sekä tapahtumien toteuttaminen tai järjestäminen. Toiminnallinen tuotos voi olla esimerkiksi kirjasta portfolioon, tai kotisivuista järjestettyyn tapahtumaan. Toiminnallisessa toteutuksessa tärkeää on käytännön toteutuksen lisäksi siitä raportointi. Opinnäytetyön olisi syytä olla mahdollisimman käytännönläheinen. (Airaksinen ja Vilka. 2003, 9, 10).

Toiminnallisen opinnäytetyön suunnitelma luo pohjan työn myöhempiä vaiheita varten. Toimintasuunnitelman päällimmäisenä tehtävänä on selventää työntekijöille, mitä työn prosessin aikana tulee tapahtumaan. Lisäksi sen avulla varmistetaan, että työn tavoitteet ja idea ymmärretään. Suunnitelman laatiminen helpottaa myös opinnäytetyöntekijöiden johdonmukaista etenemistä työssään ja siinä kiinni pysymistä. (Airaksinen ja Vilka. 2003, 26–27).

SeAMKin opinnäytetyöohjeen mukaan opinnäytetyö voi toteutua myös käytännöllisestä näkökulmasta, esimerkiksi kehittämällä toimintaa tai arvioimalla tutkimusta. SeAMKin ohjeiden mukaan aineisto yleensä pohjautuu omaan itse hankittuun materiaaliin. (Seinäjoen Ammattikorkeakoulu 2019, 7).

Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoitti meidän kohdallamme sitä, että suunnittelimme, järjestimme ja toteutimme toimintaa yhteistyöpäiväkodissamme musiikkileikkituokioiden muodossa. Näiden toimintatuokioiden ja niistä saatujen havaintojen perusteella kokosimme opinnäytetyö raporttimme.

7.2 Laadullinen tutkimus

Kananen (2014, 18–19) toteaa, että laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimuksia, joilla pyritään löytämään uutta tietoa ilman tilastollisia menetelmiä, tai määrällisiä keinoja. Laadullinen tutkimus perustuu enemmän sanoihin ja lauseisiin, kun taas määrällinen tutkimus pääosin lukuihin. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään tuloksia, vaan tavoitteena on kuvata ja kuvailla tutkittuja ilmiöitä, sekä ymmärtää niitä. Ilmiöitä pyritään ymmärtämään syvällisesti. Laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessi ei ole suoraviivainen, niin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisen tutkimusprosessin analyysivaihe etenee sykleittäin. Laadullisessa tutkimuksessa ei pystytä määrittelemään etukäteen, kuinka paljon aineistoa kerätään. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yksittäisiä tapauksia, kun taas määrällinen tutkimus tutkii laajempaa tapausten joukkoa. Laadullinen tutkimus mahdollistaa erilaisen lähestymistavan tutkittavalle ilmiölle ja laadullisessa tutkimuksessa tapausta käsitellään syvällisesti. Tutkimustuloksia laadullisessa tutkimuksessa ei voida yleistää, koska ne pitävät paikkansa ainoastaan tutkimuskohteen osalta. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita asioiden merkityksistä, ja siitä, kuinka ihmiset kokevat heitä ympäröivän maailman.

Vilka (2015, 150) tuo teoksessaan esille, ettei laadullisen tutkimuksen laajuus ole keskeisessä osassa tutkimuksen kokonaisuutta, vaan tärkeämpää on tutkimuksen laatu. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitellaan, että sitä voidaan hyödyntää apuvälineenä asioiden ja ilmiöiden ymmärtämisessä. Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyys ei ole samalla lailla merkittävässä roolissa, kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa myös pyritään kyseenalaistamaan vanhoja ajatusmalleja, sekä selittämään ilmiöitä ymmärrettävällä tavalla.

Meidän opinnäytetyömme kohdalla laadullisuus tulee ilmi siinä, kun olemme käyttäneet laadullisia menetelmiä aineiston analysoimisessa. Laadullista tutkimusmenetelmää apuna käyttäen olemme pystyneet tarkastelemaan tutkittavaa ilmiötä syvällisesti ja yksityiskohtaisesti.

7.3 Havainnointi

Kananen (2014, 65–67) kirjoittaa, että havainnointi on vanhimpia tutkimusmenetelmiä, jota on käytetty muun muassa sosiologiassa ja liiketaloustieteessä. Havainnointia on mahdollista hyödyntää niin laadullisen kuin määrällisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä. Yleensä havainnointia käytetään, kun tarkastellaan yksilön käyttäytymistä, toimintaa tai toimintaa ryhmässä. Havainnointia on pidetty vaativana tiedonkeruumenetelmänä, sillä se on työläs ja vaatii tutkijoilta paljon aikaa. Jos tutkittavasta kohteesta ei ole paljoa tietoa tai tiedonmäärä on vähäistä, on havainnoinnin käyttö tiedonkeruumenetelmänä perusteltua. Havainnoinnin hyvinä puolina on pidetty sitä, että tilanteet ja ilmiöt ovat aitoja, sillä ne tapahtuvat niille luonnollisissa tilanteissa. Tutkittavan ilmiön täytyy olla havainnoitavissa, eikä esimerkiksi ajatuksia ole mahdollista tulkita videolta. Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkija on mukana ryhmän toiminnassa. Tarkoituksena on päästä ryhmän jäseneksi, jotta havainnoija pystyy kokemaan ryhmässä tapahtuvat ilmiöt. Edellytyksenä on, että tutkija hyväksytään ryhmän tai yhteisön jäseneksi. On tärkeää, ettei tutkija itse vaikuta tutkimustuloksiin. Luottamukselliset suhteet ovat edellytyksenä tutkimustulosten luotettavuudelle. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2009, 82) nostavat esille, että osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan on toimittava aktiivisesti tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kanssa. Siitä, kuinka paljon tutkijan täytyy vaikuttaa tapahtumien kulkuun tai olla vaikuttamatta, on ristiriitaisia mielipiteitä.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 81) toteavat teoksessaan, että havainnointia pidetään yhtenä yleisenä tiedonkeruumenetelmänä laadullisessa tutkimuksessa. Havainnoinnin yhdistäminen muihin aineistonkeruumenetelmiin saattaa olla hyvin tuottoisaa. Havainnointi ainoana aineistonkeruumenetelmänä vaatii paljon työtä. Havainnoinnin käyttäminen tiedonkeruumenetelmänä on perusteltua, jos tutkittavasta ilmiöstä ei ole ennestään paljoa tietoa. Tutkittavat aiheet nähdään usein havainnoinnin myötä oikeissa yhteyksissä ja havainnoinnilla voidaan saada monipuolisempaa tietoa tutkittavasta aiheesta.

Opinnäytetyössämme havainnointi tapahtui musiikkituokioiden yhteydessä. Toimimme aktiivisina havainnoijina kukin opiskelija vuorollaan. Olemme havainnoineet myös kuvattuja videoita myöhemmin kukin yksin ja myös yhdessä. Näistä havainnoista olemme koonneet tutkimus- ja johtopäätös osuudet.

7.4 Videointi

Opinnäytetyössämme käytimme videointia havainnoinnin välineenä. Kuvasimme kaikkien musiikkituokioiden sisällön videokameralla. Videotallenteista saa luotettavampaa ja monipuolisempaa tietoa kuin esimerkiksi muistiinpanoista. Lasten toiminnan ja käytöksen lisäksi saimme myös havainnoitua omaa toimintaamme tuokioiden ohjaajina. Videointi sopi hyvin meidän opinnäytetyömme havainnoinnin menetelmäksi, koska vuorovaikutukseen ja kielen kehitykseen liittyvät asiat näkyvät videolta paremmin kuin esimerkiksi muistiinpanoista, ja videoita pystyy katsomaan monta kertaa uudestaan.

Vienolan (2004, 74) mukaan videohavainnointi on pääasiallisesti osallistuvaa havainnointia, sen takia koska videokameraa on lähes mahdotonta piilottaa ja kuvaaja joutuu liikkua tilanteiden vaatimilla tavoilla, vaihtamaan ja valikoimaan kuvauskohteita. Vienola (2004, 75) jatkaa, että videokuvaaminen sopii loistavasti kokonaisobservointiin. Havainnoija havainnoi kerrallaan vain sen mitä pystyy omilla silmillään havainnoimaan, vaikka käyttäisi kameraa. Kamera kuitenkin tallentaa koko näkymän ja videolta pystyy katsomaan uudelleen sellaisiakin havaintoja, joita havainnoija ei paikalla pystynyt tai huomannut havainnoida.

Jewitt (2012, 6) korostaa, että videointi mahdollistaa hienorakenteisen tapahtuman, joka kuvaa yksityiskohtaisesti katseet, ilmeet, eleet, vartalon asennot ja niin edelleen. Videoinnin ansiosta tutkijat voivat tutkia ja käyttää videotallenteita apunaan, näiden resurssien ja käytäntöjen myötä voidaan havaita miten esimerkiksi vuorovaikutus ja sosiaaliset aktiviteetit rakentuvat ympäristössä. Tämän kaltaista asettelua ei pystyä tuomaan esille millään muulla tekniikalla. Videoiden nauhoittamisen ansiosta tutkijat ovat saaneet käsiinsä lisää tehokkaita työkaluja perinteisen havainnoinnin tueksi.

7.5 Aineiston analyysi

Opinnäytetyössä käytimme aineiston analyysi menetelmänä sisällönanalyysiä. KvaliMOTV [Viitattu 1.4.2020] sivuilla kerrotaan, että sisällönanalyysissä pyritään löytä-

mään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tarkasteltavasta kohteesta. Kohteesta pyritään tekemään tiivistetty kokonaisuus, joka on yhteydessä tutkittavaan ilmiöön laajemmassa mittakaavassa. Sisällönanalyysi voi olla niin laadullista kuin määrällistäkin tai molempia yhdistellen. Laadullinen aineisto voidaan paloitella pienempiin ”palasiin”. Tämän jälkeen ne on helpompi abstrahoida eli yleiskäsityksen muodostamista. Näiden asioiden johdosta muodostetaan työstä uusi selkeämpi kokonaisuus. Myös Tampereen yliopiston, Verne liikenteen tutkimuskeskuksen [Viitattu 1.4.2020] mukaan sisällönanalyysiä voidaan hyödyntää laadullista aineistoa tarkasteltaessa. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää kirjoitettua tai suullista kommunikaatiota analysoidessa. Kerätty aineisto tiivistetään ja näin voidaan tarkastella asioiden merkityksiä, yhteyksiä ja mahdollisesti löytää eroavaisuuksia. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää, kun analysoidaan erilaisia aineistoja kuten esimerkiksi havaintopäiväkirjoja, keskusteluita tai mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu aineisto. (Tampereen yliopisto).

Meidän opinnäytetyössämme käytimme aineistoa analysoidessa apunamme sisällönanalyysiä. Tämä tulee esiin muun muassa siten, että ensin analysoimme videoita, jonka jälkeen kukin opiskelija kirjoitti niistä omia havaintojaan. Tämän jälkeen niitä oli helppo vertailla keskenään ja peilata teoriaan, etsiessä yhdistäviä ja eroavia havaintoja. Lopulta kokosimme yhdessä valituista havainnoista uudenlaisen kokonaisuuden ja viimeistelimme raporttimme.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Pietarinen (2002, 58–59) toteaa, että tutkimustyössä tarvitaan ammattitaidon lisäksi eettisiä periaatteita. Näitä ovat esimerkiksi arvot, normit ja säännöt. Eettisellä toiminnalla tulee olla aina tehtävä tai tarkoitus. Tuomi (2007, 143) jatkaa, että eettiset kysymykset toimivat koko tutkimustoiminnan lähtökohtana. Pietarinen (2002, 59) ottaa kantaa, että tämän jälkeen arvioidaan ominaisuudet ja kyvyt, jotta toimintaa voidaan suorittaa hyvin. Luotettavan tutkimuksen informaatio on perusteltu kriittisesti. Näihin kuuluvat muun muassa kokeelliset testit, tulosten analysointi, teorioiden muodostaminen ja muut havainnointimenetelmät.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 125, 127) mukaan tutkimuksen eettisyyttä lisää muun muassa se, että tiedonhankinta on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja aineisto on koottu todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Eettisyydellä on tärkeä rooli tutkimuksen laatua tarkasteltaessa. Tutkimuksen toteuttajan on huolehdittava siitä, että tutkimussuunnitelma on kattava ja hyvin toteutettu, valittu tutkimusasetelma on sopiva ja raportointi on hoidettu asianmukaisesti. Tutkijan tulee olla eettisesti sitoutunut työhönsä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 132–133) jatkavat, että tutkijan eettiset ratkaisut ja tieteellisen tutkimuksen uskottavuus kulkevat rinta rinnan. Hyvä tieteellinen käytäntö on perusta tutkimuksen uskottavuudelle ja luotettavuudelle. Tuomi (2007, 143) myös toteaa, että tutkijan eettiset valinnat ja tutkimuksen uskottavuus kulkevat käsi kädessä. Tuomen mukaan tutkimuksen uskottavuus rakentuu siten, että tutkijat noudattavat hyviä tieteellisiä käytäntöjä.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 133) jatkavat, että tieteellisen tutkimuksen tutkijoiden ja asiantuntijoiden on syytä noudattaa yleistä huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta työssään. Tieteellisen tutkimuksen arviointikriteerit tulee täytyä, ja on syytä muistaa avoimuus työn tuloksia julkaistaessa. On syytä kunnioittaa muiden tutkijoiden aikaisempia tuloksia ja saavutuksia. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, tutkimus tulee olla hyvin suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu yksityiskohtaisesti. Vilkka (2015, 196) korostaa, että luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Sillä teot, ratkaisut ja valinnat ovat arvioinnin keskiössä.

Kananen (2014, 146-147) tuo teoksessaan esiin, kuinka luotettavuustarkastelu saattaa jäädä laadullisessa tutkimuksessa pelkästään arvion varaan. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei pystytä arvioimaan tai laskemaan samoin kuin määrällisessä tutkimuksessa, joten täydellisen luotettavuuden saavuttaminen on melkein mahdotonta laadullisessa tutkimuksessa.

Teimme opinnäytetyömme kolmestaan, mikä antaa meillä mahdollisuuden havainnoida pitämiämme videotuokioita monipuolisemmin, tarkemmin, ja useammasta eri näkökulmasta. Katsoimme kaikki videot ensin itsenäisesti, jonka pohjalta teimme kaikki omat muistiinpanomme videoista heränneistä ajatuksista. Omien havaintojen kirjoittamisen jälkeen kokoonnuimme porukalla yhteen vertailemaan havaintojamme keskenään. Näistä havainnoista teimme kokonaisuuden, johon nostimme esiin mielestämme oleelliset asiat aiheemme kannalta. Luotettavuutta työssämme lisäksi käyttämämme havainnointimenetelmä, joka oli tuokioiden videointi. Tämä menetelmä mahdollistaa sen, että pystymme palaamaan aina uudestaan aineiston pariin, ja täydentämään havaintojamme. Videot olemme säilyttäneet asianmukaisella tavalla säilyttääksemme eettisyyden, ja tulemme poistamaan videot opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Työn luotettavuutta lisäävät myös suorat sitaatit, joita olemme käyttäneet tulososiossa. Ne on otettu suoraan opinnäytetyön tekijöiden havainnointimuistiinpanoista. Yhteistyötahomme kanssa sovimme, ettemme tuo päiväkodin, työntekijöiden tai lasten nimiä esille missään työn vaiheessa, mikä lisää työmme eettisyyttä.

9 MUSIIKKITUOKIOIDEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

9.1 Opinnäytetyön toteuttamisen vaiheet

Opinnäytetyömme suunnittelun olemme aloittaneet syksyllä 2018. Alkuperäinen ideamme oli tutkia, kuinka varhaiskasvatuksen opettaja voi parantaa lasten välisiä sosiaalisia taitoja päiväkodissa. Aioimme aluksi tehdä laadullisen opinnäytetyön, käyttäen apunamme teemahaastattelua. Esittelimme ideamme ja ajankäytön suunnitelmamme tammi-helmikuun seminaarissa 2019. Seminaarin jälkeen päätimme vaihtaa opinnäytetyömme aiheita, koska uusi aihe oli mielenkiintoisempi, paremmin kohdistettu ja rajattu. Koska opinnäytetyössämme kirjoittajia on kolme, päätimme opettajan ohjaamana tehdä työstämme laadullisen tutkimuksen käyttäen apuna myös toiminnalliseen tutkimuksen menetelmiä. Näin kolmen kirjoittajan voimin saimme laajemman aineiston ja kaikille löytyi enemmän tehtävää.

Ensimmäisen seminaarin jälkeen siirryimme uuden aiheen pariin, joka oli musiikki välineenä lasten sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Aloitimme opinnäytetyöprojektin kirjoittamalla teoriaosuutta. Toisessa seminaarissa keväällä 2019, esittelimme sen hetkisen teoriaosuuden. Ennen kevään 2019 seminaaria olimme yhteistyöpäiväkotimme johtajaan yhteydessä. Esittelimme hänelle opinnäytetyömme idean ja saimme hyväksynnän toteutuksellemme. Samalla sovimme yhteistyötahomme kanssa musiikkituokiomme päivistä, tutkimusluvasta sekä videokuvauksesta. Toimitimme päiväkotiin lupalaput, jotka päiväkodin johtaja jakoi eteenpäin lasten vanhemmille. Huhtikuun 2019 aikana (23., 24., ja 26. päivä) kuvasimme musiikilliset tuokit päiväkodissa. Jatkoimme työtä syksyllä 2019, jolloin esittelimme seminaarissa videoista syntyneitä ajatuksia. Prosessi jatkui videoiden analysoinnilla peilaten tätä teoriaan ja tutkittuun tietoon. Viimeistelimme teoriaosuuden 2019 joului- ja 2020 tammi-kuun aikana. Ja pyrimme saamaan opinnäytetyömme valmiiksi keväällä 2020 aikana.

9.2 Musiikkituokioiden suunnittelu

Aloitimme suunnittelun olemalla yhteydessä päiväkodin johtajaan ensimmäisen seminaarin jälkeen, helmikuun puolivälissä. Keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa siitä, mitä toiminnalliset tuokiomme sisältävät, ja mitkä ovat keskeisimmät tavoitteet toiminnallemme. Tämän päiväkodin valitsimme yhteistyötahoksemme, koska se oli jo entuudestaan tuttu. Ja ajattelimme, että musiikkituokioiden pitäminen voisi onnistua siellä. Sovimme kolme musiikkituokiokertaa, jotka sijoituivat huhtikuun loppupuolelle. Päiväkodin johtaja oli yhteistyöhaluinen ja hänen kanssaan oli helppo sopia toteutuksista ja ajankohdista. Tämän jälkeen aloimme alustavasti ideoimaan musiikkituokioidemme sisältöä, rakennetta ja tavoitteita. Tavoitteenamme oli suunnitella aiheeseemme sopiva kokonaisuus. Ajattelimme, että musiikkituokioiden aikana musiikin ja sosiaalisten taitojen välinen yhteys tulisi näkyviin. Tarkoituksenamme oli luoda musiikillisia tuokioita, joissa musiikkia voidaan hyödyntää välineenä lasten sosiaalisten taitojen kehittämisessä.

Kävimme tutustumassa päiväkodin tiloihin ja lapsiin huhtikuun alkupuolella. Päiväkodissa olevien välineiden ja tilojen perusteella pystyimme paremmin suunnittelemaan tuokioidemme sisältöä. Tutustuimme lapsiin ja esittelimme itsemme heille ja päiväkodin henkilökunnalle. Tämä myös helpotti tuokioidemme aloitusprosessia, koska olimme jo ennestään toisillemme tuttuja. Tutustumisen jälkeen teetimme lasten vanhemmille kuvauslupalapun, jonka päiväkodin johtaja jakoi päiväkodissa lasten vanhemmille. (Liite 1.)

Meille oli varattu kolme aamupäivää tuokioidemme pitämiseen. Ajattelimme, että tuokiot voisivat sisältää laulua sekä yhteissoittoa helpoilla instrumenteilla. Käytösämme tuokioiden aikana olivat mm. triangeli, kapulat, rytmimunat sekä rumpu. Tuokiomme sisälsivät myös laululeikkejä. Pyrimme valitsemaan leikeiksi sellaisia leikkejä, joissa sosiaalisten taitojen, vuoron odottaminen, toisen kuunteleminen sekä huomioiminen olisivat läsnä toiminnassamme.

9.3 Musiikkituokioiden toteutus

Musiikkituokioihin rakensimme sisällön, jossa pyrimme pitämään lapsille tutun alkuleikin, sekä saman lopetusleikin jokaisella kerralla. Näin jokaisen musiikkituokion rakenne säilyi samanlaisena. Leikit alku- ja lopetusleikkien välillä puolestaan vaihtelivat joka kerralla. Tavoitteenamme oli tuoda mukaan erilaisia variaatioita musiikkileikeistä, jotta saisimme enemmän materiaalia opinnäytetyötämme varten. Pyrimme valitsemaan sellaisia leikkejä, joissa lapset pääsisivät käyttämään ja hyödyntämään sosiaalisia taitoja ja jotka tukisivat lapsien kielellistä kehitystä. Leikeiksi pyrimme valitsemaan sopivan pituisia, nopeasti opittavia ja säännöiltään yksinkertaisia musiikkileikkejä. Tärkeää oli myös valita leikkejä, missä musiikkia pystyttiin hyödyntämään ja missä se olisi läsnä.

Ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla käytössämme oli päiväkodin liikuntasali, joka osoittautui parhaaksi tilaksi toteuttaa musiikkituokiot. Toisella kerralla toteutimme tuokion erillisessä pienessä leikkitilassa, joka ei palvellut tarkoitustamme ja haittasi toimintaamme liiallisten ärsykkeiden vuoksi. Ajattelimme alkuun toteuttaa yhden kerroistamme ulkotiloissa, mutta yhdessä päiväkodin työntekijöiden kanssa päädyimme siihen tulokseen, ettei se ole hyvä idea liiallisten ulkoisten ärsykkeiden vuoksi. Lisäksi käytimme apuna erilaisia musiikintuottamisen välineitä ja muita liikuntasalin varastosta löytyviä tarvikkeita.

Musiikkituokiot kestivät vaihtelevasti 35 minuutista 45 minuuttiin ja ne alkoivat aamulla klo 9. Pidimme musiikkituokiot aina samassa yhteistyöpäiväkodissa, joka sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. Ryhmässä oli vaihtelevasti viisi tai kuusi lasta, ja he olivat iältään 3-5-vuotiaita. Jokainen opinnäytetyöntekijöistä oli vuorollaan vetovastuussa. Toinen vastasi muun muassa musiikin soittamista ja oikeiden kappaleiden vaihtamisesta, ohjeiden täydentämisestä, yleisen järjestyksen ylläpitämisestä, sekä tarkemmasta havainnoinnista. Kolmannen tärkeä rooli oli huolehtia toteutuksen videokuvauksesta. Kuvaukset suunnittelimme tarkkaan paikan päällä. Huolehdimme, että kuvaus onnistuisi mahdollisimman hyvin ja äänet erottuisivat videoilta. Musiikkituokioitamme oli seuraamassa päiväkodin työntekijöitä, ja he auttoivat tarvittaessa järjestyksen ylläpitämisessä. Ensimmäisellä kerralla mukana oli myös toimintaterra-

peutti seuraamassa yhden lapsen käyttäytymistä ryhmässä. Työntekijöiden läsnäolo toi alkuun hieman jännitystä, mutta ei kuitenkaan vaikuttanut juurikaan toimintaamme.

9.3.1 Ensimmäinen musiikkituokio

Ensimmäinen musiikkituokio pidettiin 23.4.2019. Ensimmäisellä musiikkituokio kerralla lapsia oli mukana kuusi. Alkuun menimme hakemaan lapsia erillisestä leikkitalasta, jossa samalla esittelimme itseämme vielä kertaalleen. Kuljimme jonossa liikuntasaliin, jossa aloitimme ensimmäisen musiikkituokion. Musiikkituokion aloitimme musiikkileikillä, jonka tarkoituksena oli tutustua toisiin ja oppia lasten nimiä rumpua apuna käyttäen. Jokainen vuorollaan tavutti oman nimensä käyttämällä rumpua apunaan, ja lausumalla helpon riimin: ”Kuule, kuule ystävä oi, mikä on sun nimesi ja kuinka se soi?”. Alku lähti mielestämme hyvin käyntiin ilman ylimääräisiä haasteita. Lapset olivat alkuun varmasti hieman jännittyneitä, joka näkyi lasten hyvänä keskittymiskyynä.

Toisena leikkinä leikimme värilaulu-leikin. ”Kenellä on päällä, jotain...” Leikissä lapset seisoivat ringissä, jonka jälkeen musiikki alkoi soimaan taustalla. Ennen musiikin alkua kehoitimme lapsia kuuntelemaan tarkasti, mitä laulussa lauletaan. Laulun sanoissa kysytään, kenellä on päällä esimerkiksi jotain sinistä. Sen jälkeen laulu pyytää toimimaan jollain tietyllä tavalla, vaikka hyppimään tai taputtamaan. Alkujännityksen jälkeen toiminnallinen leikki rentoutti lapsia.

Kolmantena leikkinä leikimme ”karhunpesäleikin”. Leikissä oli kaksi pesää, jotka oli rakennettu vanteista. Ohjeistimme lapset vanteille, jonka jälkeen tuokion vetäjä ohjeisti lapsia liikkumaan jonkin eläimen tavoin. Kun musiikki alkoi soimaan, lapset lähtivät pesästään liikkumaan kuin karhu ja musiikin loppuessa he palasivat takaisin pesiinsä. Leikki venyi suunniteltua pidempään, jolloin myös lapset alkoivat itse ja yhdessä muiden kanssa ideoimaan leikin kulkua. Tämän seurauksena ilmaantui myös hieman rauhattomuutta, minkä johdosta siirryimme tuokiossamme eteenpäin.

Viimeisenä päätösleikkinä pidimme “muumilaululeikin”. Tässä leikissä taustalla soi musiikki, joka oli kaikille tuttu muumien tunnuslaulu. Musiikin soidessa lapset saivat liikkua vapaasti liikuntasalissa. Kun musiikkituokion vetäjä pysäyttää musiikin, kaksi lasta halaa toisiaan. Tämän jälkeen musiikki jatkui ja lapset jatkavat liikkumista tiilassa. Musiikin pysähdyttyä uudestaan, kolme lasta halaa toisiaan. Lopulta kaikki lapset ja musiikkituokion vetäjät halaavat toisiaan. Päätimme tähän ensimmäisen musiikkituokiomme. Lopuksi kyselimme lasten mielipiteitä siitä, mikä leikeistä oli mieluisin ja kerroimme tulevamme uudelleen torstaina 25.4.2019.

9.3.2 Toinen musiikkituokio

Toisen musiikkituokion pidimme 25.4.2019. Ideanamme oli tällä kertaa tuottaa musiikkia itse ja yhdessä soittimia hyödyntäen. Tämä tuokio sijoittui eri tilaan kuin edellinen kerta, ja tällä kertaa olimmekin leikkihuoneessa. Keräsimme lapset yhteen ja menimme yhdessä leikkihuoneeseen. Tällä kertaa lapsia oli yksi vähemmän kuin edellisellä kerralla, yhteensä viisi. Ajattelimme jo alkuun, että tilassa olevat ulkoiset ärsykkeet, kuten liukumäki, nojatuoli ja näkyvillä olevat lelut saattaisivat vaikuttaa tuokion kulkuun. Myöhemmässä vaiheessa tuokiota olettamuksemme piti paikkansa ja tilannetta oli paikoitellen haastava pitää hallinnassa.

Aloitimme toisen tuokion pitämällä alkuun tutun leikin nimeltään; pää, olkapää, peppu. Leikissä kuunnellaan musiikkia ja toimitaan niin, kuin musiikissa lauletaan. Alkuun laulu etenee hitaasti ja nopeutuu loppua kohden. Tämän alkulämmittelyn avulla virittäydyimme päivän toimintaan ja pyrimme rauhoittamaan lapsia.

Seuraavassa leikissä lapset istuivat rivissä, ja vetäjät kysyivät lapsilta, mikä eläin he tahtoisivat olla. Tässä leikissä vetäjä luki tarinaa, johon liitettiin mukaan eläimet ja soittimet. Jokaiselle lapselle jaettiin soitin, jota eläin kuvasti, esimerkiksi karhu oli rumpu ja hirvi oli kulkuset. Toinen vetäjästä luki tarinaa ja toinen ohjeisti lapsia tarvittaessa. Kun tarinassa mainittiin esimerkiksi, että karhu kömpii ulos pesästään, oli lapsen vuoro soittaa karhua vastaavaa soitinta. Lapset halusivat tarinan loputtua

vaihdella soittimia keskenään ja soittelimmekin hetken instrumenteilla. Tässä vaiheessa leikkihuoneen ulkoiset ärsykkeet alkoivat kuitenkin kiinnostamaan lapsia enemmän kuin ohjattu toiminta. Päätimme ottaa lapset penkeille istumaan, rauhoitaksemme tilannetta.

Ideanamme oli vielä soittaa soittimilla ja vuorotella erilaisia instrumentteja, mutta rauhaton tunnelma kuitenkin vain jatkui, joten päätimme lopettaa tuokion keskusteluhetkeen. Keskustelimme muun muassa lasten asuinpaikoista, perheistä, tuokioiden kulusta ja musiikista yleisesti. Lopuksi kerroimme tulevamme seuraavana päivänä 26.4.2019 pitämään vielä viimeisen tuokion. Lasten poistuttua tilasta jäimme keskustelemaan päiväkodin henkilökunnan kanssa seuraavan päivän tuokiosta. Meillä opinnäytteen tekijöillä oli ideana, että olisimme menneet ulos leikkimään musiikkilaululeikkejä, mutta yhteistuumin päiväkodin henkilökunnan kanssa totesimme, ettei se ollut hyvä idea. Ryhmän kasassa pitäminen olisi ollut muuten entistä haastavampaa. Täten varasimme jälleen liikuntasalin käyttöömme viimeistä kertaa varten.

9.3.3 Kolmas musiikkituokio

Viimeisen musiikkituokiomme järjestimme 26.4.2019. Kolmanteen kertaan otimme mukaan uusia musiikkileikkejä, joiden avulla pyrimme tarkastelemaan lasten sosiaalista käyttäytymistä. Aluksi keräsimme lapset yhteen ja siirryimme sitten yhdessä liikuntasaliin pitämään tämän kertaisen toteutuksen. Lapsia oli paikalla tällä kerralla viisi.

Aloitimme tuokiomme lapsille tutulla värileikillä, jonka pidimme myös ensimmäisellä kerralla. Tällä kerralla leikki sujui aiempaa kertaa iloisemmin, ja saimme viritettyä tunnelman positiiviseksi. Värileikin jälkeen ohjeistimme lapset istumaan omille paikoille odottamaan seuraavan leikin ohjeita. Tämän jälkeen pyysimme lapsia istumaan paikoilleen, jolloin leikkituokion vetäjät ohjeistivat seuraavan leikin, joka oli elefanttimarssi. Aluksi vetäjät näyttivät esimerkkikerroksen, jonka aikana he kävivät pyytämässä yhden lapsen mukaan marssiin. Viimeisin marssiin liittynyt lapsi

kävi aina pyytämässä mukaan uuden kaverin. Esimerkkierroksen jälkeen vedimme ensimmäisen kierroksen ilman musiikkia tai laulua, jolloin marssimme ringissä ja ohjaaja ilmoitti lapsille, kun he saavat pyytää mukaan uuden kaverin. Tämän jälkeen leikimme saman leikin uudestaan musiikin ja laulun kanssa. Lopuksi kaikki marssivat yhdessä riviin, jonka jälkeen siirryimme ohjelmassamme eteenpäin.

Seuraavana vuorossa oli tuolileikki, joka toteutettiin paikkamerkeillä. Tässä leikissä musiikki soi taustalla ja lapset kiersivät rinkiä. Musiikin lakattua heidän täytyi palata omalle paikkamerkilleen. Tuokion vetäjät vähensivät paikkamerkkien lukumäärää aina tietyin väliajoin, joka pakotti lapset lopulta jakamaan paikkamerkkinsä toisen kanssa. Ennen leikin alkua ohjeistimme lapsille, että samalle paikkamerkille voi myös mennä yhdessä, eikä tarkoituksena ollut pudottaa ketään leikistä. Tällä pyrimme luomaan opinnäytetyöllemme tärkeitä vuorovaikutuksellisia tilanteita.

Neljäntenä leikkinä leikimme ”matkustan ympäri maailmaa” -leikin. Jälleen ohjeistimme alkuun lapsille leikin kulun. Leikissä lapset kulkivat ympäri liikuntasalia. Taustalla soi laulu, jonka lyriikoiden mukaan matkustetaan eri maihin ja tervehditään sen maan kielellä toisiaan. Laulussa matkustettiin esimerkiksi Saksaan, Japaniin ja Venäjälle jne. Lisäsimme leikkiin myös erilaisia tervehtimistöpoja, esimerkiksi halaaminen, läpsyt ja kättely. Leikin jälkeen kokosimme lapset paikkamerkeillensä, jonka jälkeen oli vuorossa päivän viimeinen leikki. Se oli ensimmäisestä kerrasta tuttu ”halausleikki”, jossa muumilaakson tarinoista tuttu teemalaulu soi taustalla.

Leikin jälkeen rauhoituimme lattialle piiriin ja kuuntelimme lasten mietteitä tuokion kulusta. Kysyimme lapsilta, olivatko he viihtyneet ja mikä musiikkileikki oli jäänyt erityisesti mieleen. Lapset innostuivat jakamaan ajatuksiaan vielä tuokioidenkin jälkeen. Esimerkiksi muumileikki oli kovasti lasten mieleen. Kerroimme tämän olevan meidän viimeinen tuokiomme heidän kanssaan. Kiitimme lapsia ja henkilökuntaa, että saimme toteuttaa tuokiomme heidän päiväkodissaan.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää musiikin vaikutuksia lasten välisten sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Aiheesta ei ole tehty juurikaan aikaisempia tutkimuksia. Musiikin vaikutusta ihmiseen on kuitenkin tutkittu aikaisemmin, ja tietoa on saatavilla. Tämän tutkimuksen avulla pyrimme myös tuottamaan tietoa siitä, kuinka ja miksi varhaiskasvatuksessa musiikki on tärkeässä roolissa lapsen varhaisen kehityksen kannalta. Opinnäytetyössämme tuomme syvemmin esille, kuinka musiikki on apuna lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Opinnäytetyössämme syvennyttään myös siihen, kuinka musiikki edes auttaa lapsen kielen kehittymistä. Tässä luvussa tulemme analysoimaan videoiduista musiikkituokioistamme esille nousseita havaintoja.

Jokainen opinnäytetyöntekijä on toiminut videoiden havainnoijana itsenäisesti. Tämä on tarkoittanut sitä, että jokainen opinnäytetyöntekijä on katsonut omalla ajallaan videoidut musiikkituokiot. Jokainen havainnoija on kirjoittanut muistiinpanoja itsenäisesti videoiden pohjalta nousseista ajatuksista. Näitä ajatuksia tulemme siteeraamaan käyttämällä havainnoijista nimiä H1, H2 ja H3. Lopuksi olemme katsoneet videot vielä kertaalleen yhdessä, ja koonneet kirjoittamamme havainnot yhteen. Näiden yhteisten havaintojen pohjalta olemme koonneet opinnäytetyötöyömme tutkimusosuuden.

10.1 Ensimmäisen musiikkituokion tulokset

Aloitimme ensimmäisen musiikkituokiokerran tutustumisleikillä, jossa käytimme apunamme rumpua. Ensimmäiseen leikkiin otimme mukaan riittelyä ja rytmittelyä. Tämän leikin avulla harjoittelimme lapsen kielellisiä taitoja ja kielen käyttöä. Huomasimme, että lapset jaksoivat odottaa vuoroaan, rummun kiertäessä piirissä. Lapset ohjeistettiin antamaan rumpu piirissä seuraavalle lapselle. Tämä harjoitti oman vuoron odottamista ja vuoron antamista myös toiselle. Leikki opetti myös itsensä esitelyä muille, mikä on tärkeä sosiaalinen taito elämässä. Instrumentti helpotti itsensä

esittelyä, koska se toimi viestinnän välineenä. Tämän huomasimme varsinkin hie-
man ujomman lapsen kohdalla, joka ei ensin meinannut sanoa nimeään, mutta rum-
pua apuna käyttäen rohkaistui kertomaan nimensä.

H1: Huomaatteko, kuinka yhden ujon lapsen kohdalla rummuttaminen
helpotti itsensä esittelyä.

H2: Huomasin myös saman tilanteen ja luulisin, että ilman rumpua lapsi
ei olisi uskaltanut kertoa nimeänsä.

H3: toteaa, kuinka osa lapsista hallitsee rytmittelyn jo varsin hienosti,
rytmitellessään laulua ja omaa nimeään.

Toisena leikkinämme oli värilaulu. Havaitimme, että tässä leikissä musiikki toimi
yhdistävänä tekijänä lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Lapset huomasivat tois-
tensa vaatteista samoja värejä ja yhteisesti alkoivat liikkua musiikissa mainitulla ta-
valla.

H2: Katsokaa, kuinka lapsi x menee lapsen y luokse ja näyttää tämän
paidasta laulussa mainittua väriä ja he alkavat yhdessä tanssimaan.

H3: Huomasin saman, todella hienoa nähdä kuinka he ottavat kontaktia
toisiinsa musiikkileikin innoittamana.

Havaitimme, että iloinen musiikki synnytti myös iloisen ilmapiirin ja tämä positiivi-
suus vaikutti siihen, että lapset jaksoivat kuunnella ja keskittyä leikkiin paremmin.
Lapset kuuntelivat laulun sanoja ja osasivat näin toimia laulussa mainitulla tavalla.
Kuuntelu on myös erittäin tärkeä osa sosiaalisia taitoja ja tätä on mahdollista harjoi-
tella musiikin avulla.

Kolmantena leikkinä oli karhunpesäleikki. Havaitimme, että leikkiin kuulunut rau-
hallinen musiikki vaikutti lapsiin siten, että he liikkuivat tilassa rauhallisesti ja muita
lapsia kunnioittaen, emmekä havainneet tönimistä tai vastaavaa kiirehtimistä lasten
osalta. Toisen kunnioittaminen näkyi myös pienissä pesissä, joihin lapset palasivat
musiikin tauottua. Lapset antoivat pesissä toisilleen tilaa eivätkä hylkineet ketään.
Osa lapsista pyysi kaveriaan tulemaan samalle pesälle. Havaitimme myös, että
toisilleen vieraammat lapset uskalsivat jakaa pesän keskenään. Laulun sanojen ja

rauhallisen melodian innoittamana lapset alkoivat ideoida yhdessä erilaisia liikkumistyyliä, joita he halusivat käyttää leikissä.

Päätimme ensimmäisen musiikkituokion halausleikkiin, jossa taustalla soi tuttu muumilaulu. Lapset tunnistivat musiikin heti, jolloin tunnelmasta tuli jälleen iloinen. Laulun aikana lapset tanssivat musiikin tahtiin yhdessä, jonka päätteeksi halusivat toisiaan. Huomasimme tämän toimivan hienosti lopetusleikkinä, josta jäi kaikille hyvä mieli.

H1: Huomasitteko, kuinka yksi lapsista sanoo, että tähän on muumilaulu ja jatkaa entistä iloisempaan tanssimista musiikin tahtiin.

10.2 Toisen musiikkituokion tulokset

Toisella musiikkituokiokerralla tavoitteenamme oli soittaa ja käyttää erilaisia instrumentteja yhdessä. Tähän liitimme mukaan myös satutarinan, jolla pyrimme lisäämään mielenkiintoa toimintaan. Tarinan aikana lapset joutuivat odottamaan omaa vuoroaan, ennen kuin he saivat soittaa omaa soitinta, oman eläimen kohdalla. Huomasimme, että vielä tämän leikin aikana lapset pystyivät keskittymään toimintaan. Lapset kuuntelivat tarkkaan tarinaa, jota toinen toiminnan vetäjästä luki ääneen.

H1: Oli hienoa huomata miten lapset hiljentyivät kuuntelemaan tarinaa, kun toinen ohjaajista alkoi sitä lukemaan.

H2: Lapset olisivat saattaneet rauhoittua aikaisemmin kuuntelemaan tarinaa, jos ylimääräiseen oheistoimintaan olisi puututtu tehokkaammin ja jyrkemmin.

Lapsille oli mieluista, että he saivat jokainen soittaa omaa soitintaan vuorollaan. Tässä harjoituksessa pyrimme harjoittelemaan soittimien ja tarinan avulla ryhmässä toimimista. Koko tarina rakentui siihen, että lapset soittivat omia instrumenttejaan vuorollaan, kuuntelivat muita, sekä myös tarvittaessa soittivat samanaikaisesti toisten lasten kanssa. Näin harjoittelimme sosiaalisia taitoja, johon kuuluvat vahvasti vuoron odottaminen, kuunteleminen ja yhteistyö.

H1 ja H3: Lapset pystyivät olemaan yllättävänkin keskittyneitä, vaikka heillä oli soittimet käsissään. Oman vuoron odottaminen ja yhteistyö muiden lasten kanssa sujuivat ilman suurempia haasteita.

Tavoitteenamme oli myös, että lapset voisivat tarinan jälkeen vaihtaa keskenään soittimia, jonka jälkeen oli tarkoitus lukea uusi tarina lapsille. Tässä kohtaa leikki-tilan muut ärsykkeet alkoivat vaikuttamaan toimintaan niin, ettemme saaneet enää leikkiä toimimaan siten, kuin olimme alun perin suunnitelleet.

H2 ja H3: Tilan monet ärsykkeet veivät lasten huomion, ja leikkien selittäminen ja niiden toteuttaminen oli haasteellista.

Kun yksi lapsista alkoi häiritsevästi hakkaamaan rumpua, tarttui tämä myös muihin paikalla olleisiin lapsiin. Tämän jälkeen ryhmää oli todella haastavaa ohjata. Päätimme ottaa lapset istumaan erillisille penkeille rauhoittumaan, ja keräsimme soittimet pois. Suunnitelmanamme oli vielä toteuttaa elefanttimarssi, jossa lapset olisivat voineet harjoitella sosiaalisia taitoja musiikkileikin avulla. Emme kuitenkaan pystyneet tällä kertaa leikkiä toteuttamaan villiksi yltyneen tunnelman takia.

10.3 Kolmannen musiikkituokion tulokset

Kolmannella musiikkituokiokerralla leikimme elefanttimarssin. Tässä leikissä tärkeää on toisen ihmisen kohtaaminen, eli kuinka lapsi pyytää toista mukaan leikkiin. Leikissä harjoitellaan yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämistä, koska kaikki pyydettiin mukaan leikkiin, eikä ketään jätetty ulkopuolelle. Leikki oli tuttu lapsille, joten he innostuivat siitä välittömästi. Leikin aikana huomasimme, kuinka jokainen lapsi halusi vuoron, jolloin pääsi pyytämään toista mukaan marssiin. Kokeilimme vertailun vuoksi alkuun toteuttaa leikkiä ilman laulua sekä taustalla soinutta elefanttimarssin tunnusmusiikkia. Marssimme vain ympäri salia toiminnan vetäjän kertoessa, milloin uusi marssija pyydetään mukaan joukkoon. Huomasimme heti, ettei keskittyminen pysynyt yllä, eikä marssissa tullut esille yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Tämän jälkeen laitoimme kaiuttimista soimaan elefanttimarssin tunnusmusiikin, ja lauloimme sitä yhdessä. Musiikki paransi lasten keskittymiskykyä, ja leikistä nousi

esille tutkimuksemme kannalta keskeisiä piirteitä. Näitä olivat muun muassa yhteisöllisyys ja leikkiin mukaan pyytäminen toinen huomioiden. Näiden taitojen kehittäminen jo varhaislapsuudessa on merkityksellistä.

H1, H2 ja H3: Ilman musiikkia leikitty marssi ei ollut yhtä antoisa sosiaalisten taitojen kannalta, kuin musiikin kanssa leikitty marssi. Musiikki auttoi leikin rakennetta pysymään paremmin kasassa ja järjestyksessä, lapsetkin kävivät pyytämässä mukaan uuden kaverin omatoimisemmin.

Elefanttimarssin jälkeen vuorossa oli matkalaululeikki. Tämä leikki osoittautui erityisen hyväksi aiheemme kannalta, sillä pääsimme näkemään leikistä monia sosiaaliin taitoihin kuuluvia elementtejä. Analysoidessamme videoita, huomasimme, kuinka lapset kohtasivat toisensa tervehtiessä. Lapset kuuntelivat tarkkaan, missä maassa matkustimme, odottaen sitä hetkeä, kun pääsivät tervehtimään toista lasta.

H1: Jokainen lapsi keskittyi leikkiin ja siihen hetkeen, milloin he pääsivät tervehtimään toisiaan, tämän huomasi siitä, kun lapset hymyilivät aidosti ja leveästi tervehtiessään toisiaan.

H2 ja H3: Lapset eivät aina menneet tervehtimään samaa tuttua kaveria vaan vaihtuvuutta oli hyvin.

Havaitimme, kuinka lapset ottivat katsekontaktia kohdatessaan toisiaan. Laulun avulla voi harjoitella hyviä tapoja tervehtiä. Tätä saimme nähdä lasten välillä, sillä leikin edetessä lapset alkoivat itse ilman vetäjän ohjeistusta tervehtimään eri tavoin toisiaan. Erilaisia tervehtimistyyliä olivat muun muassa kättely, halaaminen ja ”ylä-femma” eli lyödä kämmenet yhteen ilmassa jonkun kanssa.

H3: Lapset alkoivat kehittää omia tervehtimistyyliään, he eivät ainoastaan kätelleet toisiaan vaan osa lapsista halasi keskenään.

Lapset pääsivät laululeikissä jopa harjoittelemaan hieman vieraita kieliä matkustettaessa ympäri maailmaa. Tervehtiminen vierailta kielillä antoi positiivisen ilmapiirin ja lapset viihtyivät leikissä hyvin.

H1, H2 ja H3: Lapset alkoivat tosissaan yrittää ääntää ja tervehtiä vierailta kielillä, niin kuin olivat laulusta kuulleet.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Videohavaintojemme perusteella nostamme esiin tässä luvussa mielenkiintoisia ja aiheemme kannalta tärkeitä pointteja. Tulemme peilaamaan havaintojamme teoriaosuuden käsitteisiin. Näiden jälkeen tulemme vielä kirjoittamaan lyhyen yhteenvedon johtopäätöksistämme sekä peilaamaan tuloksiamme varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseihin.

Videohavainnoistamme nousi esille, että musiikilla oli myönteinen vaikutus lasten kielellisen kehityksen kannalta. Ruokonen (2017, 67) tukee näkemystä, että lapset, joilla on erilaisia hankaluuksia esimerkiksi kielen tai puheen hahmottamisessa ja tuottamisessa hyötyvät musiikillisesta rytmikasvatuksesta. Huomasimme myös omien videohavaintojemme pohjalta, että kieltä harjoittavat laululeikit tarjosivat mahdollisuuden kehittää kielellisiä taitoja varhaiskasvatuksen arjessa. Ruokonen (2017, 68) jatkaa, että laulaminen tukee ja kehittää lasten kielellistä oppimista, koska laulaminen ja lasten kielellinen kehitys kulkevat yhdessä läpi varhaislapsuuden. Videohavaintojemme perusteella näkisimme, että säännöllinen laulaminen kehittää lasten kielellisiä taitoja. Ukkola-Vuoti (2017, 92) toteaa, että rytmin tunnistaminen on yksi sosiaalisen viestinnän muodoista, joka on tukena kielen kehityksessä. Havaitsimme samankaltaisia piirteitä myös videoissamme. Rytmittely auttoi lapsia tuottamaan ääntä ja lopulta myös laulua.

Videoistamme havaitsimme, että yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyi musiikkileikkien myötä. Tämän havaitsimme esimerkiksi siitä, kun lapset pyysivät toisen mukaan leikkiin, antoivat toiselle mahdollisuuden leikkiä mukana ja antoivat tilaa toiselle lapselle. Esimerkiksi karhunpesäleikissä lapset tekivät tilaa toisilleen pesän sisällä, vaikka pesät olivatkin pieniä. Puolestaan elefanttimarssileikin aikana lapset saivat harjoitella kohtaamista, ja toisen pyytämistä mukaan leikkiin. Ukkola-Vuoti (2017, 192) tuo teoksessaan esille, kuinka musiikin soittaminen ja kuunteleminen yhdessä parantavat merkittävästi ihmisten välistä yhteishenkeä, ja ne liitetäänkin usein sosiaalisuuteen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Jopa musiikin kuunteleminen yksin voi antaa tunteen, ettei koe olevansa yksinäinen.

Huomasimme videoidemme pohjalta, kuinka yhdessä toteutetut musiikki – ja laululeikit vahvistivat lasten välistä vuorovaikutusta ja ryhmän sisäistä ilmapiiriä. Tämä

tuli ilmi muun muassa matkalaululeikissä, jossa musiikin tahdissa ja ohjeistamana tervehdittiin toisia lapsia. Toisille tuntemattomammakin lapset uskalsivat kohdata ja tervehtiä toisiaan. Musiikki myös innosti lapsia heittäytymään leikkeihin paremmin. Krongvist ja Pulkkinen (2007, 116) kirjoittavat, että vuorovaikutustaidot ja valmius liittyä ryhmiin ja leikkeihin ovat osa lapsen sosiaalista kehittymistä. Lasten välisen sosiaalisen kanssakäymisen alkaminen vaatii lapselta herkkyyttä yhteistyöaloitteille, niin niihin vastaamalla kuin myös niitä antamalla toisille. Näiden avulla lapsi alkaa rakentamaan ystävyys- ja muita vuorovaikutussuhteita. Matkalaulu musiikkileikin avulla onnistuimme luomaan siinä hetkessä aloiteherkkyyttä, jota lapset tulevat tarvitsemaan tulevaisuudessa ystävyys-suhteiden rakentamiseen. Havaitimme, että musiikki tuotti iloa lapsissa ja myös tuokioiden pitäjissä. Positiiviset musiikilliset kokemukset vahvistavat musiikista saatua iloa, luoden onnistumisen tunteita ja vahvistivat ystävyys-suhteita.

Krongvist ja Pulkkinen (2007, 118) toteavat, että leikin avulla lapsi ilmaisee hyvin moninaisesti ajatuksiaan ja käsityksiään ympäröivästä maailmasta. Leikki kehittää myös kieltä, luovuutta ja ajattelun valmiuksia. Lapsen kasvaessa ja puheen kehittyessä leikeistä tulee monipuolisempia. Musiikkileikkiemme ansiosta huomasimme, kuinka lapset alkoivat itse ideoimaan leikkien kulkua ja sisältöä ilman tuokion vetäjien ohjeistusta. Tämän havaitimme esimerkiksi karhunpesäleikissä, jossa lapset keksivät itse musiikin tahdissa liikkuvia eläimiä, ja halusivat myös tuoda ne mukaan leikkiin. Pyrimme pitämään tuokiomme joustavina, jotta lapset pääsisivät itse ideoimaan, ja käyttämään mielikuvitustaan. Tämä on nostettu myös esille varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 43), jossa todetaan, että musiikin avulla lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan, ja olemaan mukana vaikuttamassa leikkien sisältöihin.

Tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen (2012–2014) nettisivujen mukaan videoinnin avulla on mahdollista tallentaa varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvia hetkiä. Tämä mahdollistaa myös sen, että tuokioihin on mahdollista palata myös myöhemmin. Tilanteita refleктоimalla videoiden avulla voidaan tarkastella omaa toimintaa työtilanteissa. Videoinnin yksi suurimmista hyödyistä on se, että se mahdollistaa tiedostamattomien tapahtumien, esimerkiksi kehonkielen ja puhutavan tallentamisen. Nämä

voivat herkästi jäädä tilanteessa havaitsematta. Varhaiskasvatuksen opettaja pysyy jälkikäteen arvioimaan omaa toimintaansa ja kehittämään sitä. Varhaiskasvatuksen opettajan on mahdollista päästä eroon rutinoituneista toimintavoista, jotka saattavat toistua työtilanteissa.

Opinnäytetyömme alkuvaiheessa pohdimme yhdessä, kuinka tulisimme onnistumaan suunnittelussa, musiikkituokioiden pitämisessä ja kokonaisuuden hallitsemisessa. Kukaan meistä opinnäytetyönpitäjistä ei ole ennen ohjannut tämän kaltaisia musiikillisia tuokioita tai ryhmiä ylipäätään. Eikä kukaan meistä ollut aikaisemmin videoinut mitään toiminnallisia ryhmiä. Jouduimme miettimään äänenkuuluvuuden ja kuvakulmien onnistumisen. Meitä kaikkia jännitti tämänkaltaiset uudet tilanteet. Pohdimme, että joudumme varmasti puhumaan normaalia hitaammin, selkeämmin ja kuuluvammalla äänellä. Tämä tulikin heti ilmi jo ensimmäisellä kerralla, tämän huomattuamme pyrimme kiinnittämään näihin asioihin tulevilla kerroilla enemmän huomiota. Varsinkin ohjeiden kertomisessa ja selittämisessä lapsille tuli olla selkeä ja varmentaa lasten ymmärtäminen.

Havaitsimme jälkikäteen, että ryhmänohjauksessa tuli omata tietynlaista jämykkyyttä. Tämä oli alkuunsa meille haastavaa, koska emme ole luontaisesti kovinkaan auktoriteettisia. Pohdimme jo ennen ensimmäistä kertaa, miten saamme pidettyä ryhmän kasassa, sillä lempeys ja rauhallisuus ovat ominaisia luonteenpiirteitämme. Huomasimme tutustumiskäynnin jälkeen, että ryhmässämme tulisi olemaan myös vilkkaampia lapsia, pohdimme miten tulisimme pärjäämään heidän kanssaan. Ennakko-odotuksiin nähden ensimmäinen kerta meni yllättävän hyvin, koska saimme ohjattua ja pidettyä kaikki musiikkileikit, mitä olimmekin suunnitelleet ja ajan käytön kanssa onnistuimme mielestämme todella hyvin. Ensimmäisellä kerralla havaitsimme, että yksi leikeistä venyi hieman odotettua pidemmäksi ja lapset eivät jaksaneet keskittyä siihen loppuun asti. Otimme tästä oppia ja myöhemmillä kerroilla osasimme lopettaa leikin tarpeeksi aikaisin, kun havaitsimme, että lapsien keskittymiskyky alkoi herpaantua.

Toinen kerta meni selkeästi huonommin kuin aikaisempi. Tähän vaikutti meidän mielestämme vahvasti se, että tuokio pidettiin eri tilassa kuin aikaisempi. Olimme lasten leikkitalassa, jossa oli erittäin paljon ulkoisia ärsykyksiä, mm. liukumäki, kirjoja, paljon leluja, nojatuoli ja leikkikeittiö. Nämä ärsykkeet alkoivat väistämättä vetää

lapsia puoleensa tuokion puolivälin jälkeen. Emme onnistuneet enää saamaan ryhmää kasaan, kun levoton ilmapiiri oli valloillaan. Tässä kohtaa huomasimme, että meidän oma auktoriteettimme ei ollut riittävä. Toisaalta ajattelimme, että uuden ryhmän ohjaaminen ei tulisi olemaan helppoa. Emmekä viitsineet ruveta korottamaan ääntämme tai komentamaan lapsia, sillä lapset olivat meille vielä vieraita. Emme myöskään kokeneet sitä tarpeelliseksi tutkimuksemme kannalta ja ajattelimme, että se olisi saattanut vaikuttaa negatiivisesti seuraavaan kertaan. Onnistuimme kuitenkin lopulta saamaa tilanteen haltuumme siten että, poikkesimme alkuperäisestä suunnitelmastamme, eli otimme lapset penkeille keskustelemaan. Tämän avulla saimme tilannetta rauhoitettua ja keskusteluhetki toimi tämän kerran päätöksenä.

Viimeisellä kerralla tunsimme ryhmänohjaamisen olevan jo paljon helpompaa kuin aikaisemmillä kerroilla. Tähän vaikutti mielestämme se, että lapset olivat meille jo tuttuja ja muistimme heidän nimensä sekä olimme oppineet hieman käyttämään auktoriteettia lasten kanssa. Edellisten kertojen onnistumisten ja epäonnistumisien kautta pystyimme kehittämään omaa toimintaamme ja saimme täten lisää itsevarmuutta toimia ryhmänohjaajana. Näiden havaintojen ansiosta totesimme, että viimeinen kerta oli onnistunein. Toivoimme edellisen kerran päätteeksi yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalta, että voisimmeko pitää tämän viimeisen musiikkituokion liikuntasalissa. Havaintojemme perusteella huomasimme, että ympäristöllä, tilalla ja ulkoisilla ärsykkeillä oli niin suuri merkitys lasten keskittymiskyvyn ylläpitämiseen, joten halusimme pitää viimeisen kerran liikuntasalissa.

Myös varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssien mukaan pidetään tärkeänä, että varhaiskasvatuksen sosionomi osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen sosionomin on myös tärkeä osata hallita erilaisia lapsiryhmiä ja omata taitoja lapsiryhmien ohjaamiseen. On myös tärkeä osata soveltaa liikuntaa, taiteita ja musiikkia varhaiskasvatuksen arjessa. (Diakonia ammattikorkeakoulu, 2019). Musiikkituokioita tehdessämme nämä varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit tulivat esille. Musiikkilaululeikkimme olivat mielestämme soveliaita ja helppoja sisällyttää varhaiskasvatuksen arkeen. Tulevina sosionomeina halusimme musiikkilaululeikeillämme tukea sosiaalisten taitojen opettelua yksinkertaisin ja mukavin menetelmin. Meidän mielestämme tuokiot myös tu-

kivat kielellistä kehitystä varhaiskasvatuksessa, koska ne sisälsivät erilaisia riimitte-lyjä, rytmittelyjä, lauluja ja hieman jopa vieraita kieliä. Omien havaintojemme mu-kaan kaikki ryhmän lapset pystyivät helposti osallistumaan mukaan tuokioihin iästä huolimatta. Toivomme, että tämä työ inspiroi varhaiskasvatuksen parissa työsken-televiä henkilöitä käyttämään enemmän musiikkia opetuksen välineenä varhaiskas-vatuksessa.

Keskeisimpinä tuloksina havaitsimme, että musiikkilaululeikkien avulla voidaan tu-kea lasten kielellisten taitojen kehitystä varhaiskasvatuksessa. Myös yhteenkuulu-vuuden tunne selkeästi lisääntyi tuokioiden aikana ja myös niiden jälkeen. Toisten kohtaaminen ja valmius liittyä ryhmiin- ja ryhmätoimintaan kasvoi. Myös lasten kes-kinäinen yhteys ja ryhmän välinen vuorovaikutus parantui. Näiden ansiosta myös sosiaaliset taidot karttuivat. Opinnäytetyö prosessi on ollut mielenkiintoinen ja an-toisa. Prosessin aikana olemme kehittyneet niin kirjoittajina kuin tiedonhankkijoina-kin.

LÄHTEET

Aalto, M. 2002. Vuorovaikutustaidot. Helsinki: Aseman Lapset.

Aaltonen, R., Lehtinen, T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M-T., Tuunainen, P., Viherä-Toivonen, A. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. [Verkkajulkaisu]. Helsingin kaupunki: Sosiaalivirasto. Saatavana: http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn Lectura.

Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Anttila, M., Laes, T. & Suomala, J. 2001. Opettaja oppimassa: Tutkimustietoa opettajuudesta, oppimisesta ja opetuksesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Arvonen, S. 2004. Perheliikunnan ohjaaminen. Helsinki: Edita 2004.

Bojner-Horwitz, E. & Bojner G. 2007. Mielihyvää musiikista. Vantaa: WSOY.

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus: Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä.

Grusec J. E. & Hastings P. D. 2015. Handbook of socialization: Theory and research. New York: The Guilford Press.

Helin, E., ja Kalliala, M. 2017. Ylen aamu-tv: Näitä asioita varhaiskasvatukselta voidaan vaatia. [Videohaastattelu]. [Viitattu: 6.1.2020]. Saatavana: <https://areena.yle.fi/1-3978806>

Helminen, J., Koivisto, M. & Nevanen, S. 2019. Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa – varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 3.4.2020]. Saatavana: https://dialogi.diak.fi/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/Varhaiskasvatuksen_sosionomi_15032019_LOPPUESITYS.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimus-haastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsingin yliopisto.

- Hogenes, M., Oers, van B. & Diekstra, R. F. W. 2014. The impact of music on child functioning. [Verkkajulkaisu.] Netherlands: The Hague University of Applied Sciences. [Viitattu 14.2.2020]. Saatavana: https://www.futureacademy.org.uk/files/menu_items/other/135.pdf
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen L. 1998. Musiikki varhaiskasvatuksessa: Hip Hoi, Musisoi! Espoo: Fazer Musiikki.
- Jewitt, C. 2012. An introduction to using video for research [Verkkajulkaisu]. London: Institution of Education. [Viitattu 12.2.2020]. Saatavana: http://eprints.ncrm.ac.uk/2259/4/NCRM_workingpaper_0312.pdf
- Jokinen, J. & Sieppi, A. 2018. Sosiaaliset taidot ovat entistä tärkeämpiä tulevaisuudessa. [Verkkoartikkeli]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu: 20.1.2020]. Saatavana: <http://www.labour.fi/ty/tylehti/ty/ty22018pdf/ty22018JokinenSieppi.pdf>
- Jyväskylän Yliopisto, 2002. Vuorovaikutus. [Verkkajulkaisu]. Viestintätieteiden laitos: Vuorovaikutus. [Viitattu: 10.2.2020]. Saatavana: ju.fi/viesti/verkkotuo-tanto/ryhmaviestivaorovaikutus.html
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen J. 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Juva: WSOY
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY
- Keltikangas-Järvinen L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY
- Kronqvist, E. L. & Pulkkinen M. L. 2007. Kehityopsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.
- KvaliMOTV. Ei päiväystä. Sisällön analyysi. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 1.4.2020]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

- Kärppä, S. 2019. Varhaisiän musiikkikasvatus lapsen empatian kehittymisen tukena. [Verkkójulkaisu]. Oulun yliopisto. [Viitattu 6.1.2020]. Saatavana: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905071620.pdf>
- Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Lehtinen, E., Vauras, M. & Lerkkanen M-K. 2016. Kasvatuspsykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lilja-Viherlampi, L-M. 2011. Ihminen ja musiikki: Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja. Helsinki: Classicus Oy.
- Louhivuori, J. & Saarikallio, S. 2010. Musiikkipsykologia. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.
- Luttinen, H. 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa. [Verkkójulkaisu]. Jyväskylän Yliopisto: Erytispedagogiikan laitos. [Viitattu 17.2.2020]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/7793/1/URN_NBN_fi_jyu-2006553.pdf
- MLL. 2018. Lapsen ja nuoren temperamentti. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: MLL [Viitattu 1.4.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-nuoren-temperamentti/>
- MLL Tampereen osasto. 2019. Sosiaaliset taidot – tulevaisuuden avaintekijä. [Verkkójulkaisu]. Tampere: MLL. [Viitattu 31.3.2019]. Saatavana: <https://tampere.mll.fi/nuoret/nuorisotyomme-suuntaviivat/sosiaaliset-aidot-tulevaisuuden/>
- Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Helsinki: WSOY
- Opetus ja kulttuuriministeriö. 2012-2014. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus: Toiminnan videointi. [Verkkójulkaisu] Helsinki: Opetus ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 27.1.2020] Saatavana: <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/toiminnan-videointi/>
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatuksen perusteet. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: PunaMusta Oy. [Viitattu 6.1.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

- Opetushallitus. Ei päiväystä. Varhaiskasvatus. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 13.1.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus
- Ouka, Kehitys. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Oulun kaupunki: Sivistys- ja kulttuuripalvelut. [Viitattu 10.2.2020]. Saatavana: <https://lapsuus.ouka.fi/lapsen-ikakaudet/leikki-ika/kehitys/>
- Paavola, J. 2019. Lasten vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja kehittymisen tukeminen koulussa. [Verkkajulkaisu]. Oulun Yliopisto: Kandidaatintutkielma. [Viitattu: 6.2.2020]. Saatavana: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905071618.pdf>
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS kustannus.
- Seinäjoen ammattikorkeakoulu. 23.8.2019. AMK-tutkinnon opinnäytetyöohje 2019. [Verkko-ohje]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 16.12.2019]. Saatavana: <https://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=47e59b2d-ddee-4b95-8519-cabd327cdb92>
- Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (Toim.) Lyytinen, P. 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Siljander, P. 1997. Kasvatus ja sosialisatio. Helsinki: Gaudeamus.
- Sullivan, P. 2016. The Effects of music in kindergarten lessons on student engagement and student learning. Northeastern University of Boston. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 14.2.2020]. Saatavana: <https://repository.library.northeastern.edu/files/neu%3Aci82ns068/fulltext.pdf>
- Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML. Ei päiväystä. Varhaisiän musiikkikasvatus. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 6.2.2020]. Saatavana: <http://www.musicedu.fi/musiikin-opetus-suomessa/jarjestelma/varhaisian-musiikkikasvatus/>
- Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- TUNI. Ei päiväystä. Tiedon analysointi. [Verkkajulkaisu]. Tampereen yliopisto: Verne liikenteen tutkimuskeskus. [Viitattu 1.4.2020]. Saatavana: <https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>
- Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue – Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- TYT. Ei päiväystä. Sosiaalipsykologian peruskurssi: Sosialisatio. [Verkojulkaisu]. Avoimen yliopiston verkko-opinnot. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: <https://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/kulttuuri.html#Sosialisatio>
- Ukkola-Vuoti, L. 2017. Musikaaliset geenit: Hyvinvointia musiikista. Helsinki: Kustantamo S&S.
- Vienola, V. 2004. Videoiden käyttö tutkimuksen apuvälineenä. [Verkojulkaisu]. Savonlinna: Opettajakoulutuslaitos. [Viitattu 12.2.2020]. Saatavana: <http://sokl.uef.fi/verkojulkaisut/tutkivaope/pdf/vienola.pdf>
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Väestöliitto. 2019. Nuoret: Ihmissuhteet: Vuorovaikutus. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 16.4.2019]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>
- Vähäsöyrinki, E. 2011. Musiikkikasvatus lapsen kasvun ja kehityksen edistäjänä. [Verkojulkaisu]. Vaasa: Vaasan ammattikorkeakoulu. [Viitattu: 6.2.2020]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37738/Vahasoyrinki_Eveliina.pdf;jsessionid=51F770C764F804C4E78D5456ED0FA629?sequence=1

LIITTEET

Liite 1. Kuvauslupa

Liite 1. Kuvauslupa

Hei lapsen kotiväki!

Olemme kolme sosionomi opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja opiskelumme on nyt siinä vaiheessa, että työstimme opinnäytetyötä. Aiheenamme on musiikin merkitys lasten sosiaalisiin taitoihin. Opinnäytetyöhön kuuluu käytännössä tehtävää tutkimusta, jota toteutamme lastenne kanssa.

Olemme muodostaneet pienen lapsiryhmän, jonka kanssa toteutamme erilaisia musiikki aiheisia leikki- ja lauluhetkiä, joita on tarkoitus **videoida**. Musiikkituokiot pidämme 23.4, 24.4 ja 26. huhtikuuta.

Videomateriaalia käytämme apuna opinnäytetyön tekemisessä, eikä sitä näe meidän lisäksi kukaan. Materiaali tullaan hävittämään, kun opinnäytetyö tulee päätökseen. Valmiissa opinnäytetyössämme ei mainita kenenkään lapsen nimeä, eikä myöskään päiväkodin nimeä.

Lapsen nimi _____

Videointilupa:

Saa kuvata

Ei saa kuvata

Palauta lomake rastitettuna viimeistään 22.4 mennessä

Terveisin: Miika Rusila, Totti Ylä-Autio ja Jaakko Aho